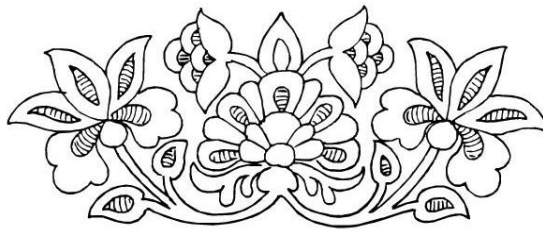

معاونت پژوهشی و فناوری

کارگروه تخصصی تولید محتوای تعلیم و تربیت اسلامی

راهنمای منابع دروس تعلیم و تربیت اسلامی دانشگاه فرهنگیان

ویرایش نخست (اسفند ۱۳۹۵)

الحمد لله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

درباره‌ی این راهنما.....	أ
۱) فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران (۳ واحد).....	۱
کلیاتی درباره جایگاه این درس و ساختار کلی محتوای آن.....	۱
منابع متناسب با هر بخش از سرفصلهای درس.....	۲
منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر.....	۵
* تعریف فلسفه تعلیم و تربیت و گستره و قلمرو آن:.....	۵
* ضرورت و نقش فلسفه تعلیم و تربیت.....	۵
* آشنایی با برخی رویکردها و دیدگاه‌ها در فلسفه تعلیم و تربیت.....	۵
* رویکرد اسلامی به فلسفه تعلیم و تربیت.....	۶
* مبانی تعلیم و تربیت.....	۷
* تعریف و چیستی تعلیم و تربیت.....	۷
* اهداف تربیت.....	۸
۲) نظام تربیتی اسلام (بر اساس قرآن و روایات) (۳ واحد).....	۹
کلیاتی درباره جایگاه این درس و ساختار کلی محتوای آن.....	۹
منابع متناسب با هر بخش از سرفصلهای درس.....	۱۰
منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر.....	۱۳
* چیستی، ویژگی‌ها و مؤلفه‌های نظام تربیت اسلامی.....	۱۳
* اصول تربیت اسلامی.....	۱۴
* روشهای تربیت اسلامی.....	۱۵

- ۱۶.....* عوامل و موانع تربیت اسلامی.
- ۱۷.....* مراحل تربیت اسلامی.
- ۱۸.....(۳) سیره تربیتی پیامبر و اهل بیت (علیهم السلام) (۲ واحد).
- ۱۸.....کلیاتی درباره جایگاه این درس و ساختار کلی محتوای آن.
- ۱۹.....منابع متناسب با هر بخش از سرفصلهای درس.
- ۲۰.....منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر.
- ۲۰.....* مفهوم‌شناسی و منبع‌شناسی سیره / سیره تربیتی.
- ۲۱.....* روش‌شناسی استنباط از سیره معصومین (علیهم السلام).
- ۲۱.....* ساخت تربیت اخلاقی.
- ۲۲.....* ساخت تربیت عبادی.
- ۲۲.....* ساخت تربیت اعتقادی.
- ۲۲.....* ساخت تربیت اجتماعی.
- ۲۴.....(۴) فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران (۲ واحد).
- ۲۴.....کلیاتی درباره ساختار کلی محتوای درس.
- ۲۴.....منابع متناسب با هر بخش از سرفصلهای درس.
- ۲۶.....منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر.
- ۲۶.....* تحول در نظام تعلیم و تربیت رسمی ایران / مسائل آموزش و پرورش.
- ۲۶.....* مطالعات انتقادی و آینده‌پژوهانه آموزش و پرورش.
- ۲۸.....(۵) اسناد، قوانین و سازمان آموزش و پرورش در جمهوری اسلامی ایران (۲ واحد).
- ۲۸.....توضیحات کلی درباره جایگاه درس و ارتباط آن با دیگر دروس.

۲۸.....	منابع متناسب با هر بخش از سرفصلهای درس.....
۲۹.....	منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر.....
۲۹.....	* اسناد بالادستی مرتبط.....
۳۰.....	* دیگر منابع.....
۳۱.....	۶) اخلاق حرفه‌ای معلم (با تأکید بر حقوق و تکالیف اسلامی) (۳ واحد).....
۳۱.....	کلیاتی درباره ساختار کلی محتوای درس.....
۳۱.....	منابع متناسب با هر بخش از سرفصلهای درس.....
۳۴.....	منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر.....
۳۴.....	* چیستی و مهم‌ترین مباحث اخلاق اسلامی.....
۳۵.....	* اخلاق کاربردی / اخلاق حرفه‌ای.....
۳۵.....	* فلسفه اخلاق.....
۳۵.....	* اخلاق و آداب آموزش و یادگیری و زمینه‌های وابسته.....
۳۷.....	* اخلاق سازمانی / سازمان اخلاقی.....
۳۸.....	۷) نقش اجتماعی معلم از دیدگاه اسلام (۲ واحد).....
۳۸.....	کلیاتی درباره ساختار کلی محتوای درس.....
۳۹.....	منابع متناسب با هر بخش از سرفصلهای درس.....
۴۳.....	منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر.....
۴۳.....	* رسالت و نقش معلم در جامعه اسلامی و پیش‌نیازهای ایفای آنها.....
۴۵.....	* نمونه‌هایی از شخصیت‌های الگو در ایفای رسالت معلمی.....
۴۵.....	* دیدگاه‌های معاصر درباره جایگاه و نقش اجتماعی معلم.....

- ۸) تاریخ اندیشه و عمل تربیتی در اسلام و ایران (۲ واحد)..... ۴۷
- کلیاتی درباره ساختار کلی محتوای درس..... ۴۷
- منابع متناسب با هر بخش از سرفصلهای درس..... ۴۷
- منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر..... ۴۹
- * تاریخ آموزش و پرورش در تمدن اسلامی..... ۴۹
- * آرای تربیتی اندیشمندان مسلمان..... ۵۰
- * آموزش و پرورش در ایران (باستان، دوره مدرن‌شدگی تا کنون)..... ۵۱

درباره‌ی این راهنما

مجموعه‌ی دروس تعلیم و تربیت اسلامی بخشی از برنامه‌ی درسی دانشگاه فرهنگیان هستند که در تعیین هویت متمایز دانشگاه فرهنگیان از دیگر دانشگاه‌های کشور از یک سو، و تفاوت دانشگاه فرهنگیان - به عنوان یک دانشگاه اسلامی تربیت معلم - با دیگر دانشگاه‌ها و برنامه‌های تربیت معلم نقشی اساسی دارند. در عین حال، مسائل متعددی همچون کمبود یا نبود سابقه‌ی آموزشی و پژوهشی در برخی از این دروس و لزوم متناسب‌سازی محتوا با نیازها و اقتضائات دانشگاه بدان معناست که دست یافتن به ساختار آرمانی و بی‌عیب و نقص برای این دروس و تهیه‌ی متون و محتوای درسی مطلوب برای آنها، مستلزم صرف وقت و توان قابل توجهی است. از سوی دیگر، در جریان بودن برنامه‌های آموزشی و ارائه‌ی این دروس در تمامی رشته‌های درسی دانشگاه، می‌طلبد که حداقل برای وضعیت موجود و تا پیش از دست یافتن به منابع درسی متناسب با وضعیت دانشگاه، تدابیری اندیشیده شود تا اساتید و دانشجومعلم‌ان بتوانند با استفاده از آثار و منابع موجود، این دروس را با حداکثر بهره‌ی ممکن و حداقل آسیب پشت سر بگذرانند.

کارگروه تخصصی تولید محتوای تعلیم و تربیت اسلامی در ضمن تلاشهای خود در راستای تولید و سفارش تدوین متون درسی برای این دروس - که اقدامی میان‌مدت به شمار می‌رود - در اقدامی کوتاه‌مدت به تهیه متن حاضر اقدام نموده است تا پیش از آماده شدن متون درسی، به معرفی بهترین آثار موجودی که می‌توانند به نحوی مورد استفاده اساتید یا دانشجومعلم‌ان این دروس باشند، بپردازد. آثار معرفی شده در این راهنما، از میان منابع معرفی شده در سرفصلهای مصوب وزارت علوم و منابع معرفی شده توسط اساتید و متخصصین موضوعی هر یک از دروس انتخاب شده و پس از بررسی و ارزیابی تفصیلی و تناظریابی محتوایی با سرفصلهای هر درس و نظرات کارشناسی اعضای محترم کارگروه^۱، به صورت کنونی سامان یافته‌اند. این منابع در دو دسته‌ی کلی طبقه‌بندی شده‌اند: دسته‌ی نخست که با عنوان «منابع متناسب با هر بخش از سرفصلها / حوزه‌های محتوایی درس» مشخص شده‌اند، غالباً منابعی هستند که می‌توانند به عنوان متن درسی مورد استفاده‌ی دانشجومعلم یا استاد باشند. دسته‌ی دوم با عنوان «منابعی برای پژوهش و مطالعه‌ی بیشتر» آثاری هستند که برای دانش‌افزایی و پژوهش بیشتر استاد یا ارجاع دانشجومعلم‌ان به آنها برای مطالعات بیشتر یا پژوهشهای درسی قابل استفاده هستند.

۱ - لازم به ذکر است نظر به وظایف قانونی کارگروه و همچنین، درخواست رسمی معاونت محترم آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه مبنی بر بازنگری سرفصل دروس تعلیم و تربیت اسلامی (طی نامه شماره ۵۳۵۶/۳۰۰/۵۴۰۰۰/د مورخ ۱۳۹۵/۰۵/۰۳)، کارگروه طی جلسات متعددی به بررسی این دروس و سرفصلهای آنها پرداخته و در نتیجه، برخی اصلاحات و تعدیلات جزئی در سرفصلها و حوزه‌های محتوایی دروس اعمال شده است که در اکثر موارد، به هدف رفع تداخل و تکرار میان برخی از آنها یا تکمیل و تقویت سرفصلهای مصوب بوده است. عمده‌ی این اصلاحات در ابتدای معرفی منابع هر درس (در ذیل عنوان: «کلیاتی درباره جایگاه این درس و ساختار محتوایی آن») و یا در بخش توضیحات از جدول منابع دروس آمده است.

بدیهی است که منابع معرفی شده، استاد محترم درس را از طراحی فعالیت‌های یادگیری و عملکردی متناسب با هر درس بی‌نیاز نکرده و ضروری است فرصت‌های یادگیری با استفاده از فعالیت‌های یادگیری و عملکردی پیشنهاد شده در سرفصل‌های مصوّب این دروس و تجارب و اقتضائات کلاس درس، غنی‌تر گردند.

در پایان، ضمن یادآوری دوباره‌ی در حال تکوین بودن مجموعه دروس تعلیم و تربیت اسلامی و عطف توجه اساتید محترم به اینکه متن پیش رو، «ویرایش نخست» از این راهنمای منابع است، صمیمانه پذیرای انتقادات و پیشنهادات اساتید محترم نسبت به این راهنمای منابع بوده و خواهشمندیم ملاحظات و تجارب خود در زمینه‌ی تدریس این دروس را از طریق رایانامه p.tarbiateslami@gmail.com و یا تماس با شماره ۰۲۵-۳۷۲۱۳۳۰۸ با ما درمیان بگذارید.

کارگروه تخصصی تولید محتوای تعلیم و تربیت اسلامی

(۱) فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران (۳ واحد)

کلیاتی درباره جایگاه این درس و ساختار کلی محتوای آن

(۱) این درس از یک سو پیش‌نیاز درس «فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران» بوده و از سوی دیگر، پیش‌نیاز درس «نظام تربیتی اسلام» به شمار می‌رود، زیرا به منظور پیشگیری از برخی تداخل‌ها و هم‌پوشانی‌ها، دو بخش «مبانی» و «اهداف» تربیت اسلامی در درس «نظام تربیتی اسلام» ارائه نشده و به آنچه در این درس ارائه می‌شود، اکتفا خواهد شد. از این رو، لازم است اهتمام بیشتری به جهت اسلامی این مبانی و اهداف مبذول گشته و نسبت آن با هر دو درس «فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران» و «نظام تربیتی اسلام» مورد لحاظ باشد.

(۲) نقطه ثقل این درس، واقف گشتن دانشجو معلمان به اهمیت و نقش فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی (در دو سطح شخصی و اجتماعی) در حیات علمی-تربیتی خویش و آشنایی با مبانی اساسی و اهداف تربیت (و نه صرفاً مرور آنها) است. به همین خاطر، لازم است تا آنجا که ممکن است رابطه مبانی با سایر عناصر و مؤلفه‌های نظام تربیتی و دلالت‌های تربیتی آن برای سایر بخش‌ها و در سطوح مختلف (سطح مدیریت و سیاست‌گذاری کلان، سطح اداره مدرسه و کلاس، سطح روابط معلم و دانش‌آموز) آشکار گردد.

(۳) با توجه به محدودیت تعداد واحدهای این درس، جایگاه مهم آن در میان دروس تعلیم و تربیت اسلامی و ضرورت پرداختن به مبانی تعلیم و تربیت/اسلامی، فرصتی برای پرداخت تفصیلی به مکاتب فلسفی تعلیم و تربیت غرب (همانند پراگماتیسم، رئالیسم، ایدئالیسم و ...) وجود نخواهد داشت. شاید بتوان حداکثر در ضمن یک جلسه، مروری اجمالی و گذرا بر مهم‌ترین دیدگاه‌های دو تا سه مکتب مهم از این مکاتب داشت.

منابع متناسب با هر بخش از سرفصلها / حوزه‌های محتوایی درس

	سرفصل / حوزه محتوایی	منابع قابل استفاده	توضیحات
۱	- تعریف فلسفه تربیت و قلمرو مباحث آن	- مقاله «فلسفه تعلیم و تربیت در جهان امروز»، سعید بهشتی، قبسات، شماره ۳۹ و ۴۰، بهار و تابستان ۱۳۸۵	فایل متن کامل این مقاله در اینترنت قابل دسترسی است.
۲	- رویکرد اسلامی به فلسفه تربیت	- کتاب «فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی»، صص ۵۶-۶۵ و ۷۱-۸۱ از فصل سوم، گروه نویسندگان زیر نظر آیت‌الله مصباح یزدی، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۹۰.	در صص ۵۶ تا ۶۵، توضیحاتی درباره نسبت اسلام و تعلیم و تربیت و راه دستیابی به فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی و اهمیت آن آمده است. صص ۷۱ تا ۸۱ نیز به ارائه گزارشی محتوایی از مهم‌ترین منابع فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی پرداخته است.
۳	- فلسفه تربیتی شخصی و اهمیت آن	- کتاب «گفتگوی معلم و فیلسوف»، خسرو باقری، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۱.	این کتاب پالتویی به صورت گفتگوهایی ساده و روان میان یک معلم و یک فیلسوف نگاشته شده و به زبانی ساده و جذاب، نشان می‌دهد که چگونه در پس هر نظر یا عمل تربیتی، بنیادی فلسفی قرار دارد. این کتاب می‌تواند نقش مهمی در دریافتن اهمیت آشنایی با فلسفه تعلیم و تربیت برای یک معلم ایفا نماید.
۴	- فلسفه تربیتی جامعه اسلامی ایران و اهمیت آن	- مقاله «تدوین فلسفه تربیتی اجتماع متناسب با فرهنگ اسلامی و ایرانی: پیش‌نیاز تحول اساسی در نظام‌های تربیتی مدرن»، علیرضا صادق‌زاده قمصری، فصلنامه راهبرد فرهنگ، شماره ۱۷ و ۱۸، بهار و تابستان ۱۳۹۱.	مواجهه با این مقاله و ایده‌های مطرح در آن به فهم جهت‌نیازمندی به «فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران» و اهمیت آن کمک می‌نماید.
۵	- مهم‌ترین مبانی اساسی تربیت - مبانی هستی‌شناختی - مبانی انسان‌شناختی - مبانی معرفت‌شناختی	- سند «مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران»، بخش نخست: فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران: ۱. مبانی اساسی تربیت (صص ۳۵-۱۱۷)، تهران: شورای	منبع نخست به دلیل ماهیت سندی خود با اختصار به مبانی پرداخته است. فایل متن کامل این منبع در اینترنت قابل دسترسی است. در منبع دوم، به مبانی با تفصیل بیشتری پرداخته شده، همچنان‌که به مبانی افزون‌تری نسبت به منبع نخست اشاره شده است. منبع

	- مبانی ارزش‌شناختی - مبانی دین‌شناختی - باهم‌نگری مبانی اساسی	عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰. - کتاب «فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی»، بخش دوم: مبانی تعلیم و تربیت اسلامی (صص ۸۳-۲۰۸)، گروه نویسندگان زیر نظر آیت‌الله مصباح یزدی، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۹۰. - درآمدی بر فلسفه تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران (ج ۱)، فصول سوم (مبانی نوع ۱)، ششم (مبانی انسان‌شناختی)، هفتم (مبانی معرفت‌شناختی) و هشتم (مبانی ارزش‌شناختی)، خسرو باقری، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۰.	سوم نیز حاوی برخی مبانی مشترک با مبانی سند تحول و برخی مبانی اختصاصی البته با ساختاری متفاوت بوده و برای بررسی مقایسه‌ای مناسب است. بخش «باهم‌نگری مبانی اساسی» (صص ۱۰۷-۱۱۷) در منبع نخست و «مبانی تعلیم و تربیت اسلامی در یک نگاه» (صص ۲۰۴-۲۰۸) در منبع دوم، تصویر کلان مناسبی از این مبانی ارائه می‌نمایند.
۶	- چستی تربیت و تبیین مفاهیم کلیدی آن	- سند «مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران»، بخش نخست: فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران: ۲. تبیین چستی تربیت (صص ۱۱۸-۱۳۶)، تهران: شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰. - کتاب «درسنامه اصول و روش‌های تربیت اسلامی»، فصل اول (بخش ۱-۲: تعریف تربیت، صص ۱۷-۲۷)، جمعی از نویسندگان، تهران: سازمان بسیج دانشجویی، ۱۳۹۴.	با توجه به اهمیت آشنایی دانشجومعلم با تعریف تربیت و مفاهیم کلیدی آن بر اساس آنچه در مبانی نظری سند تحول بنیادین آمده است، این متن می‌بایست به عنوان منبع اصلی برای این بخش از سرفصلها لحاظ شود. این فصل از این کتاب می‌تواند به عنوان منبع تکمیلی برای این بخش مورد استفاده قرار گیرد. فایل متن کامل این کتاب در اینترنت قابل دسترسی است.

۷	<p>- چرایی تربیت</p> <p>- ضرورت تربیت و جایگاه آن</p> <p>- غایت و نتیجه تربیت</p> <p>- اهداف تربیت</p>	<p>- سند «مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران»، بخش نخست: فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران: ۳. تبیین چرایی تربیت (صص ۱۳۷-۱۴۸)، تهران: شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰.</p> <p>- کتاب «درآمدی بر نظام تربیتی اسلام»، فصل چهارم (اهداف تربیت اسلامی)، محمدعلی حاجی ده‌آبادی، قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی، ۱۳۹۵.</p> <p>- کتاب «نگاهی دوباره به تربیت اسلامی»، جلد ۱، فصل سوم (اهداف تربیتی)، خسرو باقری، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۸۰.</p>	<p>با توجه به اهمیت آشنایی دانشجومعلمان با غایت و اهداف تربیت بر اساس آنچه در مبانی نظری سند تحول بنیادین آمده است، این متن می‌بایست به عنوان منبع اصلی برای این بخش از سرفصلها لحاظ شود.</p> <p>این فصل از این کتاب می‌تواند به عنوان منبع تکمیلی برای بخش «اهداف تربیت» مورد استفاده قرار گیرد.</p> <p>این فصل از این کتاب می‌تواند به عنوان منبع تکمیلی برای بخش «اهداف تربیت» مورد استفاده قرار گیرد.</p>
۸	<p>- چگونگی تربیت</p> <p>- انواع تربیت</p> <p>- اصول عام حاکم بر جریان تربیت</p>	<p>- سند «مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران»، بخش نخست: فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران: ۴. تبیین چگونگی تربیت (صص ۱۴۹-۱۵۸ و ۱۷۳-۱۸۲)، تهران: شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰.</p>	<p>- محورهای «عوامل سهمیم و مؤثر در تربیت»، «مقتضیات و موانع تربیت» و «ارکان فرآیند تربیت» به دلیل پیشگیری از تداخل، از این درس حذف شده و در درس «نظام تربیتی اسلام» ارائه خواهند شد.</p> <p>- محور «اصول تربیت» می‌بایست با تمرکز بر این نکته که این اصول، عمدتاً شامل اصول ناظر به جریان کلی تربیت در نظام کلان آموزش و پرورش کشور (و نه اصول ناظر به روابط میان معلم و دانش‌آموز) هستند، مطرح شوند (رعایت این مسئله به خاطر عدم تداخل این اصول، با اصولی که در درس «نظام تربیتی اسلام» ارائه می‌شود، ضروری می‌باشد).</p>

منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر

❖ تعریف فلسفه تعلیم و تربیت و گستره و قلمرو آن:

- فلسفه تعلیم و تربیت، علی شریعتمداری، چاپ هجدهم، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۲
- فلسفه تعلیم و تربیت، علی محمد کاردان و دیگران، جلد اول، تهران: سمت، ۱۳۷۲
- فلسفه تربیت، عیسی ابراهیم زاده، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ دهم: ۱۳۷۶
- روایت هایی از فلسفه تعلیم و تربیت: یادداشت هایی از دانش آموختگان و دانشجویان فلسفه تعلیم و تربیت، به ضمیمه مصاحبه با دکتر خسرو باقری، شاخه دانشجویی انجمن فلسفه تعلیم و تربیت ایران، قم: کتاب فردا، ۱۳۹۴.

❖ ضرورت و نقش فلسفه تعلیم و تربیت

- چرا معلمان به آموختن فلسفه تعلیم و تربیت نیاز دارند؟، شهین ایروانی، محمدرضا شرفی و مراد یاری دهنوی، فصلنامه تعلیم و تربیت، ش ۹۳، بهار ۱۳۸۷.
- بررسی محتوای درس فلسفه تعلیم و تربیت در دوره های تربیت معلم (در جهان)، محمدرضا شرفی و شهین ایروانی و مراد یاری دهنوی، مجله روان شناسی و علوم تربیتی، سال ۳۸، ش ۱.
- تاریخ فلسفه تعلیم و تربیت در ایران، بختیار شعبانی ورکی و رضا محمدی چابکی، فصلنامه تعلیم و تربیت، ش ۹۶، زمستان ۱۳۸۷.
- زیست‌نگاری و روایت فهم معلمان از نقش فلسفه تربیت در تحول عملکرد آنان، مراد یاری دهنوی، پژوهش‌نامه مبانی تعلیم و تربیت، سال ۳، ش ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۲.

❖ آشنایی با برخی رویکردها و دیدگاه‌ها در فلسفه تعلیم و تربیت

- مبانی فلسفی تعلیم و تربیت، هوارد اوزمن و ساموئل ام کراور، ترجمه: غلامرضا متقی فر و دیگران، زیر نظر غلامعلی سرمد، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۷
- فلسفه تعلیم و تربیت (قدیم و معاصر)، جان الیاس، ترجمه عبدالرضا ضرابی، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۲.
- زمینه ای برای بازشناسی و نقادی فلسفه تعلیم و تربیت در جهان غرب، گردآوری، برگردان و نگارش: سعید بهشتی، تهران: انتشارات اطلاعات، ۱۳۸۶.
- چشم‌اندازهای فلسفه تعلیم و تربیت، نل نادینگز، ترجمه رمضان برخوردار، تهران: نخستین، ۱۳۹۴.
- فلسفه تعلیم و تربیت معاصر، خسرو باقری و محمد عطاران، تهران: انتشارات محراب قلم، ۱۳۷۶.

- دیدگاه‌های جدید در فلسفه تعلیم و تربیت، خسرو باقری، تهران: نشر علم، ۱۳۸۶.
 - آشنایی با فلسفه آموزش و پرورش، جی. اف. نلر، ترجمه فریدون بازرگان دیلمقانی، تهران: سمت، ۱۳۷۷.
 - فلسفه آموزش و پرورش، علی اکبر شعاری‌نژاد، تهران: امیرکبیر، ۱۳۸۳.
 - درآمدی بر فلسفه آموزش و پرورش، رابین بارو و رونالد وودز، ترجمه فاطمه زیباکلام، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۶.
 - مکاتب فلسفی و آرای تربیتی، جerald گوتک، ترجمه محمد جعفر پاک‌سرشت، تهران: سمت، ۱۳۸۰.
 - تبیین رویکرد استنتاج در فلسفه تعلیم و تربیت، سید مهدی سجادی، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۰.
 - فلسفه تربیتی شما چیست؟، آرنولد گریز، ترجمه بختیار شعبانی ورکی و دیگران، مشهد: انتشارات به‌نشر، ۱۳۸۳.
 - منطق تربیت: تحلیل مفهوم تربیت از نگاه فلسفه تحلیلی، پل هیوود هرست، ریچارد استنلی پیترز، ترجمه: فرهاد کریمی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۸۹.
- * رویکرد اسلامی به فلسفه تعلیم و تربیت (افزون بر موارد معرفی شده در جدول)**
- درآمدی بر تعلیم و تربیت اسلامی ۱: فلسفه تعلیم و تربیت، دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۷۳.
 - نظریه اسلامی تعلیم و تربیت، جمیل علم الهدی، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق(ع)، ۱۳۸۸.
 - تأملات فلسفی در تعلیم و تربیت، سعید بهشتی، تهران: شرکت چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۸۹.
 - فلسفه تربیت اسلامی، ماجد عرسان کیلانی، ترجمه بهروز رفیعی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۹.
 - مبانی و اصول فلسفه آموزش و پرورش از یک چشم‌انداز دینی؛ نوآوریهای استاد علامه مصباح یزدی در فلسفه آموزش و پرورش، عباسعلی شاملی، معرفت، مرداد ۱۳۸۴، ش ۹۲.
 - هویت فلسفی فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، فاطمه اردبیلی و سعید بهشتی، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، پاییز ۱۳۹۱، ش ۱۶.
 - تأملی بر رویکرد و روش فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی در کتاب «درآمدی بر فلسفه تعلیم و تربیت در جمهوری اسلامی ایران»، علی لطیفی، فصلنامه تربیت اسلامی، بهار و تابستان ۱۳۹۱، ش ۱۴.
 - پاسخی به نقد کتاب «درآمدی بر فلسفه تعلیم و تربیت در جمهوری اسلامی ایران»، نرگس سجادیه، فصلنامه تربیت اسلامی، بهار و تابستان ۱۳۹۲، ش ۱۶.

* مبانی تعلیم و تربیت

- مبانی تربیت در قرآن، محمدبهشتی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۷۸.
- منظر مهر؛ مبانی تربیت در نهج البلاغه، مصطفی دلشاد تهرانی، تهران: دریا، ۱۳۷۹.
- انسان شناسی در قرآن، محمدتقی مصباح یزدی، قم: مؤسسه آموزش و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۰.
- انسان از دیدگاه اسلام، احمد واعظی، تهران: سمت، ۱۳۷۷.
- انسان شناسی، محمود رجبی، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۸.
- دیگر منابع معرفی شده در بخش «رویکرد اسلامی به فلسفه تعلیم و تربیت».

* تعریف و چیستی تعلیم و تربیت

- جستجویی در مفهوم تعلیم و تربیت با توجه به نظرگاه دینی، محمدعلی برزنونی، مجله علوم انسانی (دانشگاه امام حسین)، ش ۷۱، مهر و آبان ۱۳۸۶.
- کاوشی در ریشه قرآنی واژه تربیت و پیامدهای معنایی آن، حسین مهدی زاده، معرفت، آبان ۱۳۸۱، ش ۵۹.
- در تکاپوی ارائه مفهومی نو از تربیت اسلامی با تأکید بر آیات و روایات، علی همت بناری، تربیت اسلامی، ش ۳، پاییز و زمستان ۱۳۸۵.
- تأملی در معنای تربیت دینی و نسبت آن با مفاهیم نزدیک، محمد داوودی، چاپ شده در مجموعه مقالات همایش تربیت دینی در جامعه اسلامی معاصر، قم: مؤسسه امام خمینی، ۱۳۸۸، صص ۲۹-۴۷.

- نگاهی دوباره به تربیت اسلامی، ج ۱، فصل دوم (مفهوم شناسی در باب تربیت)، خسرو باقری، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۸۰.
- ماهیت و قلمرو تعلیم و تربیت اسلامی، خسرو باقری، روش شناسی علوم انسانی، پاییز ۱۳۸۰، ش ۲۸.
- آیا تزکیه مقدم بر تعلیم است؟، محمد حسینی، مجله روان شناسی و علوم تربیتی، شماره ۳ و ۴، پاییز و زمستان ۱۳۸۵.
- رابطه تعلیم و تربیت با تأکید بر دیدگاه اسلام، علی همت بناری، اسلام و پژوهش های تربیتی، ش ۶، پاییز و زمستان ۱۳۹۰.
- رابطه تعلیم و تربیت از منظر قرآن، سیدحسین هاشمی، پژوهشهای قرآنی، بهار ۱۳۸۹، ش ۶۱.

* اهداف تربیت

- درآمدی بر تعلیم و تربیت اسلامی۲: اهداف تربیت از دیدگاه اسلام، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، زیرنظر علیرضا اعرافی، تهران: سمت، ۱۳۷۶.
- الگوی مفهومی هدف گذاری درسی و تربیتی، علی ذوعلم، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، ۱۳۸۷.
- تربیت اسلامی گذر از اهداف کلی به اهداف رفتاری، محمد کاویانی، فصلنامه تخصصی پژوهشهای میان رشته ای قرآن کریم، تابستان ۱۳۸۸، ش ۳.
- چالش در اهداف تربیت دینی (شناخت، عاطفه و عملکرد)، علی اکبر عجم و محمود سعیدی رضوانی، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، زمستان ۱۳۹۱، ش ۱۷.

۲) نظام تربیتی اسلام (بر اساس قرآن و روایات) (۳ واحد)

کلیاتی درباره جایگاه این درس و ساختار کلی محتوای آن

۱) این درس از یک سو می‌بایست پس از درس «فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران» ارائه شده و از سوی دیگر، مناسب است که پیش از درس «سیره تربیتی پیامبر (ص) و اهل‌بیت (ع)» ارائه گردد.

این نسبت بدان دلیل است که برای پیشگیری از تداخل و هم‌پوشانی محتوای این سه درس و با در نظر داشتن تعداد واحدهای هر یک، نظام داخلی سرفصلهای آنها بر اساس مصوبات کارگروه بدین صورت توزیع شده است:

الف) مبانی، اهداف و چرایی تربیت (به اضافه اصول ناظر به جریان کلی تربیت در نظام کلان آموزش و پرورش کشور): درس فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران.

ب) اصول، روش‌ها، مراحل، عوامل و موانع تربیت: درس نظام تربیت اسلامی (بر اساس قرآن و روایات).

ج) ساحت‌های تربیت: سیره تربیتی پیامبر (ص) و اهل‌بیت (ع).

۲) در بررسی اصول و روش‌های تربیت مناسب است مباحث به‌گونه‌ای مطرح گردند که ارتباط اصول و روش‌ها با مبانی تربیت و یکپارچگی نظام تربیت اسلامی آشکار گردد.

منابع متناسب با هر بخش از سرفصلها / حوزه‌های محتوایی درس

سرفصل / حوزه محتوایی	منابع قابل استفاده	توضیحات
۱	<p>- چيستی نظام تعليم و تربيت اسلامی</p> <p>- مؤلفه‌ها و عناصر نظام تعليم و تربيت اسلامی</p> <p>- اهميت و ضرورت تبیین نظام تعليم و تربيت اسلامی</p>	<p>- کتاب «درآمدی بر نظام تربیتی اسلام»، فصل اول (کلیات و مفاهیم)، محمدعلی حاجی ده‌آبادی، قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی، ۱۳۹۵.</p> <p>- کتاب «نگاهی دوباره به تربیت اسلامی»، جلد ۱، مقدمه فصل چهارم (مبانی، اصول و روش‌های تربیت اسلامی)، خسرو باقری، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۸۰.</p>
۲	<p>- مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعليم و تربيت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران»، بخش نخست: فلسفه تربيت در جمهوری اسلامی ایران: ۱-۶.</p> <p>«باهم‌نگری مبانی اساسی» (صص ۱۰۷-۱۱۷)، تهران: شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰.</p> <p>- کتاب «فلسفه تعليم و تربيت اسلامی»، بخش دوم: «مبانی تعليم و تربيت اسلامی در یک نگاه» (صص ۲۰۴-۲۰۸)، گروه نویسندگان زیر نظر آیت‌الله مصباح یزدی، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۹۰.</p>	<p>با توجه به ارائه تفصیلی مبانی و اهداف تعليم و تربيت اسلامی در درس «فلسفه تربيت در جمهوری اسلامی ایران»، این بخش از سرفصلها حداکثر در حد دو جلسه و صرفاً به مرور و یادآوری مباحث طرح شده درباره مبانی و اهداف تربيت اسلامی اختصاص خواهد داشت.</p>
۳	<p>- کتاب «فلسفه تعليم و تربيت اسلامی»، فصل دوم از بخش سوم با عنوان: «اصول تعليم و تربيت اسلامی» (صص ۲۹۰-۳۲۱)، گروه نویسندگان زیر نظر آیت‌الله</p>	<p>در این فصل از این کتاب، مباحث مقدماتی قابل استفاده‌ای درباره چيستی اصول و رابطه‌ی آنها با دیگر مؤلفه‌های نظام تربیتی و همچنین، انواع آنها ارائه شده است.</p>

		<p>مصباح یزدی، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۹۰.</p> <p>اصول تربیت اسلامی در این دو اثر در ذیل مبانی تربیت اسلامی و همراه با آنها مطرح شده‌اند. در عین حال، استفاده از اصول تربیتی این دو منبع مکمل مباحث ذکر شده در منبع پیشین است.</p> <p>تذکر این نکته نیز ضروری است که مبحث «اصول تربیت اسلامی» می‌بایست به‌گونه‌ای ارائه گردد که با بخش «اصول عام حاکم بر جریان تربیت» که در درس «فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران» ارائه می‌گردد، تداخل نداشته باشد. پیشنهاد می‌گردد برای رفع تداخل، در این درس صرفاً به اصولی پرداخته شود که در درس «فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران» به آنها اشاره‌ای نشده است؛ یا در این درس، صرفاً از منظر «اصول ناظر به روابط معلم- دانش‌آموز» (و نه اصول حاکم بر جریان کلی تربیت در نظام آموزش و پرورش) به اصول پرداخته شود.</p>	
۴	- روشهای تربیت اسلامی	<p>- کتاب «فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی»، فصل ششم از بخش سوم با عنوان: «روشهای تعلیم و تربیت اسلامی» (صص ۴۴۴-۵۱۱)، گروه نویسندگان زیر نظر آیت‌الله مصباح یزدی، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۹۰.</p> <p>- کتاب «درآمدی بر نظام تربیتی اسلام»، فصل پنجم (روشهای تربیت اسلامی، صص ۱۴۱-۱۹۰)، محمدعلی حاجی ده‌آبادی، قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی، ۱۳۹۵.</p> <p>- کتاب «نگاهی دوباره به تربیت اسلامی»، جلد ۱،</p> <p>این فصل از این کتاب دربردارنده‌ی مباحثی مقدماتی درباره چپستی روش تربیتی، منطق طبقه‌بندی، انواع و مراتب آنها و ویژگی‌های آنهاست و می‌تواند به عنوان مقدمه‌ای درباره‌ی روشهای تربیت اسلامی مورد استفاده قرار گیرد.</p> <p>این فصل از این کتاب به مهم‌ترین روشهای تربیت اسلامی در ضمن دو دسته «روشهای عام» و «روشهای خاص» (شامل روشهای ایجاد و روشهای اصلاحی) پرداخته و با توجه به حجم و استقلال فصل، می‌تواند منبع مناسبی برای این بخش باشد.</p> <p>در این منبع، روشها در ذیل اصول و مبانی (و نه به صورت مستقل)</p>	

		فصل چهارم (مبانی، اصول و روش‌های تربیت اسلامی)، خسرو باقری، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۸۰.	ذکر شده‌اند. در عین حال، ترکیبی از روشهای ذکر شده در این منبع با منبع پیشین مجموعه‌ای مناسب برای تأمین محتوای این بخش از سرفصل فراهم خواهد آورد.
		کتاب «درسنامه اصول و روش‌های تربیت اسلامی»، فصل سوم (روشهای تربیتی، صص ۱۷۳-۲۱۴)، جمعی از نویسندگان، تهران: سازمان بسیج دانشجویی، ۱۳۹۴.	این فصل از این کتاب به ۱۹ روش از روشهای تربیت پرداخته و غالباً در ذیل هر روش به چهار محور: «تعریف و اهمیت»، «تبیین ابعاد و جوانب»، «ملاحظات» و «آسیب‌شناسی» آن روش پرداخته است. هرچند ادبیات متن چندان علمی نیست، لکن برخی نکات بیان شده قابل استفاده‌اند.
		سند «مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران»، بخش نخست: فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران: ۴. تبیین چگونگی تربیت (صص ۱۵۸-۱۷۲)، تهران: شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰.	در ذیل عنوان «تبیین چگونگی تربیت»، سه عنوان «عوامل سهیم و مؤثر در تربیت»، «مقتضیات و موانع تربیت» و «ارکان فرآیند تربیت» مهم‌ترین محورهای موجود در این سند هستند که به بحث از عوامل و موانع تربیت پرداخته‌اند و می‌بایست به آنها پرداخته شود. توصیه می‌شود این مباحث با مطالب موجود در منابع آتی تکمیل گردد.
۵	- عوامل و موانع تربیت	کتاب «فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی»، فصل پنجم از بخش سوم («عوامل و موانع تعلیم و تربیت اسلامی»، صص ۳۷۶-۴۴۳)، گروه نویسندگان زیر نظر آیت‌الله مصباح یزدی، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۹۰.	این فصل از این منبع، مقدمه‌ای مبسوط و قابل استفاده درباره تعریف عوامل و موانع و انواع و مراتب آن ارائه می‌نماید که برای ایجاد تصویری جامع و منطقی از عوامل و موانع تربیت، قابل استفاده است. در عین حال، در بخش پایانی صرفاً به ذکر نمونه‌هایی از عوامل و موانع بدون ارائه توضیح و تبیین اکتفا شده و استاد در صورت استفاده از این منبع، می‌بایست خود نسبت به

		گزینش و یا تکمیل محتوای آنها اقدام نماید.
		این فصل از این کتاب (که حجم قابل توجهی نیز دارد) به بررسی عوامل مؤثر بر تربیت در ضمن سه محور: «عوامل دینی»، «عوامل فردی» و «عوامل اجتماعی و محیطی» از منظر امام خمینی پرداخته است.
		تربیت و تربیت از دیدگاه امام خمینی (ره) (اهمیت، جایگاه و عوامل مؤثر بر تعلیم و تربیت)، فصل دوم: «عوامل مؤثر بر تعلیم و تربیت» (صص ۵۹-۳۸۷)، تدوین مجتبی زمانی فراهانی، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۸.
۶	- مراحل تربیت	<p>- کتاب «فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی»، فصل چهارم از بخش سوم («مراحل تعلیم و تربیت اسلامی»، صص ۳۳۶-۳۷۵)، گروه نویسندگان زیر نظر آیت‌الله مصباح یزدی، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۹۰.</p> <p>- کتاب «نگاهی دوباره به تربیت اسلامی»، جلد ۱، فصل پنجم («مراحل تربیت»)، خسرو باقری، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۸۰.</p>
		منبع نخست پس از بیان نکات مقدماتی درباره مراحل تربیت، به بررسی مراحل تعلیم و تربیت اسلامی بر اساس ملاک‌های: «مراحل رشد»، «پیش‌نیازهای منطقی»، «اولویت‌های ساختاری» و «اولویت‌های محتوایی» می‌پردازد. منبع دوم نیز ضمن ارائه مراحل تربیت بر اساس ملاک مراحل تطوّر و وسع آدمی، به اصول و روش‌های تربیتی متناسب هر مرحله اشاره می‌نماید.

منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر

* چپستی، ویژگی‌ها و مؤلفه‌های نظام تربیت اسلامی

- بایسته های اساسی پژوهش در تعلیم و تربیت اسلامی، محمود نودری، روش شناسی علوم انسانی، ش ۲۲۸، پاییز ۱۳۸۰.
- نقد و تحلیل مقاله نظام تعلیم و تربیت، سیدحسین حسینی، نامه علوم انسانی، تابستان و پاییز ۱۳۸۴ ش ۱۲.
- توصیف و تبیین الگوهای نظری تربیت اسلامی، سیدجواد قندیلی و مرضیه عالی، تربیت اسلامی، ش ۱۲، بهار و تابستان ۱۳۹۰.

- فرهنگ تعلیم و تربیت اسلامی، محمدرضا امین زاده، قم: مؤسسه در راه حق، ۱۳۷۶.
- تعلیم و تربیت در اسلام، مرتضی مطهری، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۹۵.
- اسلام و تعلیم و تربیت، جلد اول، ابراهیم امینی، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان ج.ا.ا، ۱۳۷۲
- تربیت از دیدگاه اسلام، احمد بهشتی، قم: دفتر نشر پیام، ۱۳۶۰.
- سیری در تربیت اسلامی، مصطفی دلشاد تهرانی، تهران: دریا، ۱۳۷۹.
- نگرشی بر تعامل فقه و تربیت، علی همت بناری، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۸.

* اصول تربیت اسلامی

- مبانی تربیت در قرآن، محمدبهشتی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۷۸.
- اصول و روشهای تربیت در اسلام، سیداحمد احمدی، جهاد دانشگاهی، ۱۳۶۸.
- اصول و روشها در نظام تربیتی اسلام، ج ۱، سیدمحمد مرتضوی، انتشارات گلنشر، ۱۳۷۵.
- اصول تربیت اسلامی، علی نقی فقیهی، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۴۷.
- نگاهی به مکتب تربیتی امام خمینی، محمد فتحعلی خانی، چاپ شده در مجموعه تربیت اسلامی ۵ (کاوشی در رهنمودهای تربیتی امام خمینی)، به کوشش: محمدعلی حاجی ده آبادی و علیرضا صادق زاده قمصری، تهران: تربیت اسلامی، ۱۳۸۰.
- اصول تربیت از دیدگاه اسلام، شهاب الدین مشایخی راد، روش شناسی علوم انسانی، پاییز ۱۳۸۸، ش ۳۲.
- اصول تربیت از دیدگاه امام علی (ع)، شهاب الدین مشایخی راد، روش شناسی علوم انسانی، تابستان ۱۳۸۰، ش ۲۷.
- تربیت دینی از دیدگاه امام علی (ع)، مهدی ابوطالبی، قم: مرکز انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۳.
- مبانی تعلیم و تربیت در قرآن و احادیث، رضا فرهادیان، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۵.

* روشهای تربیت اسلامی

- روشهای تربیتی در قرآن، جلد اول: محمدرضا قائمی مقدم، جلد دوم: سید علی حسینی زاده و شهاب الدین مشایخی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سمت، ۱۳۹۱ و ۱۳۹۳.
- نظام نامه تربیتی، قم: معاونت فرهنگی تربیتی جامعه المصطفی العالمیه، فصل پنجم، صص ۹۳-۱۱۵.
- اصول و روشهای تربیت در اسلام، سیداحمد احمدی، اصفهان: دانشگاه اصفهان، ۱۳۶۸.
- اصول و روش ها در نظام تربیتی اسلام، ج ۱، سیدمحمد مرتضوی، مشهد: انتشارات گلنشر، ۱۳۷۵.
- روش های تربیت، سیدمهدی موسوی کاشمری، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۶.
- روش های تربیتی در داستانهای قرآن، حمید محمدقاسمی، تهران: شرکت چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۸۹.
- راهبردهای تربیتی از دیدگاه قرآن کریم، نبی الله صدری فر و سید ابوالقاسم موسوی، اخلاق و حیانی، تابستان ۱۳۹۲، ش ۴.
- نگاهی به روش تشویق در ایجاد انگیزه از دیدگاه قرآن، عبدالرحیم اخلاقی، اسلام و پژوهش های مدیریتی، ش ۱، تابستان ۱۳۹۰.
- نقش آزادی در تربیت کودکان، شهید آیت الله دکتر محمد حسینی بهشتی، تهران: نشر بقیعه، ۱۳۸۰.
- آرای مریبان بزرگ مسلمان درباره تربیت کودک، محمد عطاران، تهران: سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، ۱۳۶۸، فصل سوم (کودکی، مرحله تکوین عادت).
- بازی، یک نیاز طبیعی برای کودکان و نوجوانان، محمود رستمی، روانشناسی و علوم تربیتی، ش ۷۷، فروردین ۱۳۷۲.
- مبانی و روش های تربیت اسلامی با تأکید بر دیدگاه امام خمینی، محمدرضا شرفی، تهران: نشر پنجره، ۱۳۷۸.
- مسئولیت و سازندگی، علی صفایی حائری، قم: لیلۃ القدر، ۱۳۸۵.
- جایگاه روش های تنبیه در تعلیم و تربیت، نقی فاضلی، تهران: فیض کاشانی، چاپ دوم ۱۳۷۳.
- آموزه های اسلامی در باب تقلید از الگوها، حسین مهدی زاده، معرفت، ش ۶۷، تیر ۱۳۸۲.
- روش های آسیب زا در تربیت، محمدرضا قائمی مقدم، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- ابزارها و روش های آسیب زا در تعلیم و تربیت دینی دانش آموزان، ابوالفضل ساجدی، کتاب نقد، ش ۴۲.
- معادآموزی در هندسه دین روش ها و ابزارها، حسین شریفی، قم: بوستان کتاب، ۱۳۹۵.

- آسیب شناسی روش اسوه پردازی در تربیت دینی، محمدعلی حاجی ده آبادی، چاپ شده در مجموعه مقالات آسیب شناسی تربیت دینی، صص ۱۳۳-۱۴۱.
- بررسی تحلیلی تنبیه از منظر روایی، فقهی و روان شناسی، سید جواد حسینی، فصلنامه معرفت، ش ۳۳، فروردین و اریبهشت ۱۳۷۹.
- تأملی در مشروعیت اجبار در تربیت دینی، محمد سروش محلاتی، تربیت اسلامی، پاییز و زمستان ۱۳۸۸، س ۴، ش ۹.
- جایگاه و نقش انذار و تبشیر در نظام تربیتی پیامبران «نگرش قرآنی»، عباسعلی شاملی، مجموعه مقالات تربیتی، به کوشش عبدالرضا ضرابی، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۸.
- درآمدی بر الزام فرزندان به تکالیف دینی، محمدعلی حاجی ده آبادی، مجله حوزه و دانشگاه، پاییز ۱۳۸۳، ش ۴۰.
- روش الگویی در تربیت اسلامی، محمدرضا قائمی مقدم، معرفت، شهریور ۱۳۸۲، ش ۶۹.
- سیره تربیتی پیامبر و اهل بیت (ع) جلد دوم: تربیت دینی، محمد داودی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۲، بخش سوم (روشهای تربیتی) و بخش چهارم (تکمله: رفق و مدارا).
- روش های تربیت اسلامی در پرتو قرآن و نهج البلاغه، سید محمدابراهیم حسینی، مجله دانشکده علوم انسانی، سال چهاردهم، ش ۵۷.
- سازواری ها و ناسازواری های تلقین در تربیت دینی، علی قاسم پور دهاقانی و سیدابراهیم جعفری، تربیت اسلامی، بهار و تابستان ۱۳۸۸، ش ۸.
- هدیه به کودک روشی نو برای تعلیم دین به خردسالان، ام.هال.جان، ترجمه: هادی حسینخانی، معرفت، شهریور ۱۳۸۲، ش ۶۹.
- طراحی الگوی دسته بندی روش های تربیت اخلاقی، سیداحمد فقیهی، معرفت اخلاقی، ش ۵، زمستان ۸۹.
- روشهای تربیت اخلاقی در المیزان، سیداحمد فقیهی، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۳.
- آشنایی با تعلیم و تربیت اسلامی با تاکید بر روش ها، مجید رشیدپور، تهران: انجمن اولیاء و مربیان، ۱۳۹۰.

* عوامل و موانع تربیت اسلامی

- آسیب ها و راهکارهای آموزشی و تربیتی نسل نو؛ مخاطب، والدین، معلمان پویا و نسل جویا، فاطمه السادات حسینی، قم: مهر امیرالمؤمنین، ۱۳۸۷.
- مزرع مهر؛ موانع و مقتضیات تربیت در نهج البلاغه، مصطفی دلشاد تهرانی، تهران: دریا، ۱۳۷۸.
- اثرات پنهان تربیت آسیب زا، عبدالعظیم کریمی، تهران: انجمن اولیاء و مربیان، ۱۳۸۱.

- آسیب شناسی تربیت دینی (دو جلد)، ستاد اعتلا و هماهنگی دروس قرآن، دینی و عربی، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۸۳.

* مراحل تربیت اسلامی

- روایات «سبع سنین» در فرزندپروری، گونه‌ها و تحلیل درونی آنها، عباس پسندیده، فصلنامه علوم حدیث، ش ۸۱، زمستان ۱۳۹۵.

- درآمدی بر مراحل تربیت در قرآن کریم، بختیار شعبانی ورکی، نشریه دانشکده الهیات مشهد، ش ۳۹ و ۴۰، بهار و تابستان ۷۷.

(۳) سیره تربیتی پیامبر و اهل بیت (علیهم السلام) (۲ واحد)

کلیاتی درباره جایگاه این درس و ساختار کلی محتوای آن

(۱) این درس دارای پیوستگی با دو درس «فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران» و «نظام تربیتی اسلام» می باشد، بدین صورت که در درس «فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران»، به سه محور «مبانی»، «اهداف» و «تعریف تربیت» و در درس «نظام تربیتی اسلام»، به محورهای «اصول»، «روش ها»، «عوامل و موانع» و «مراحل» از نظام تربیتی اسلام پرداخته شده است و در این درس نیز به محور «ساحت ها» پرداخته می شود. در واقع این درس به آخرین محور از محورهای قابل طرح در نظام تربیتی اسلام پرداخته و به بررسی ساحت های تربیت در سیره ی معصومین (علیهم السلام) می پردازد.

(۲) با توجه به برخی محدودیت ها، لزوم رعایت حجم محتوا با تعداد واحدهای دروس، ساختار کلی محتوای این درس صرفاً شامل سیره تربیتی معصومین (علیهم السلام) در ساحت های: «تربیت اعتقادی»، «تربیت عبادی»، «تربیت اخلاقی» و «تربیت علمی» می گردد.

(۳) به طور کلی می توان گفت کتاب «سیره تربیتی پیامبر (ص) و اهل بیت (ع)» نوشته آقایان محمد داودی و سید علی حسینی زاده تقریباً به صورت کامل سرفصلهای این درس را پوشش می دهد. در عین حال، برای استفاده ی بهتر از این کتاب به عنوان منبع این درس، این تغییرات می بایست اعمال گردد:

- فصل دوم کتاب (با عنوان «آداب و روش های زمینه ساز در تربیت») حذف گردد.

- با توجه به حجم دو واحدی درس، بخش هایی از محتوای کتاب به صلاح دید استاد تلخیص شده و یا به صورت مطالعه ای و خودخوان، به دانشجومعلمان واگذار شود.

منابع متناسب با هر بخش از سرفصلها / حوزه‌های محتوایی درس

سرفصل / حوزه محتوایی	منابع قابل استفاده	توضیحات
۱ چپستی و ضرورت پرداختن به سیره تربیتی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اهل بیت (علیهم السلام) (با تمرکز بر کارکردهای تربیتی سیره)	- کتاب «سیره تربیتی پیامبر (ص) و اهل بیت (ع)»، فصل اول (کلیات)، محمد داودی و سید علی حسینی زاده، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سمت، ۱۳۹۱.	با توجه به مباحث گسترده‌ی دیگر بخشها، مناسب است این بخش در حد یک جلسه و با تمرکز بر مهمترین نکات ارائه گردد.
۲ تربیت اعتقادی	- کتاب «سیره تربیتی پیامبر (ص) و اهل بیت (ع)»، فصل سوم (تربیت اعتقادی)، محمد داودی و سید علی حسینی زاده، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سمت، ۱۳۹۱.	-
۳ تربیت عبادی	- کتاب «سیره تربیتی پیامبر (ص) و اهل بیت (ع)»، فصل چهارم (تربیت عبادی)، محمد داودی و سید علی حسینی زاده، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سمت، ۱۳۹۱.	-
۴ تربیت اخلاقی	- کتاب «سیره تربیتی پیامبر (ص) و اهل بیت (ع)»، فصل پنجم (تربیت اخلاقی)، محمد داودی و سید علی حسینی زاده، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سمت، ۱۳۹۱. - کتاب «سیره تربیتی پیامبر (ص) و اهل بیت (ع)» جلد ۳: تربیت اخلاقی»، محمد داودی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۰.	- فصل معرفی شده در منبع نخست، خلاصه و برگزیده‌ای از منبع دوم است، به همین خاطر، منبع نخست به عنوان منبع اصلی و منبع دوم برای مراجعه شخصی و آشنایی تفصیلی سودمند است.

۵	تربیت علمی	<p>- کتاب «سیره تربیتی پیامبر (ص) و اهل بیت (ع)»، فصل ششم (تربیت علمی)، محمد داودی و سید علی حسینی زاده، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سمت، ۱۳۹۱.</p> <p>- کتاب «سیره تربیتی پیامبر (ص) و اهل بیت (ع)» جلد ۴: نگرشی بر آموزش با تأکید بر آموزش دینی»، سید علی حسینی زاده، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۸.</p>	<p>- فصل معرفی شده در منبع نخست، خلاصه و برگزیده‌ای از منبع دوم است. البته در منبع دوم، فصل چهارم با عنوان «شیوه‌های آموزشی» نیز فصلی کاربردی و قابل توجه بوده که می‌تواند به عنوان مکمل منبع نخست مورد استفاده قرار گیرد.</p>
---	------------	--	--

منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر

* مفهوم‌شناسی و منبع‌شناسی سیره / سیره تربیتی

- آداب زندگی پیامبر (ص) (ترجمه کتاب «سنن النبی (ص)»)، علامه سید محمد حسین طباطبایی، ترجمه لطیف راشدی، قم: وحدت بخش، ۱۳۸۳.
- سنن الامام علی (علیه السلام)، گروه محققان پژوهشکده باقرالعلوم، قم: سازمان تبلیغات اسلامی و انتشارات نورالسجاد، ۱۳۸۰.
- سنن الرسول الأعظم، گروه محققان پژوهشکده باقرالعلوم (ع)، تهران: امیرکبیر، ۱۳۸۵.
- سیری در سیره نبوی، مرتضی مطهری، تهران: انتشارات صدرا، چاپ نوزدهم، ۱۳۷۷. صد صفحه اول.
- سیری در سیره ائمه معصومین، مرتضی مطهری، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۹۵.
- درآمدی بر سیره اهل بیت (علیهم السلام)، حسین عبدالمحمدی، قم: انتشارات بین‌المللی المصطفی (ص)، ۱۳۸۹.
- سبک زندگی فاطمی (۲ جلد)، سید حسین اسحاقی، قم: مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۴.
- سیره شناسی و تربیت دینی، احمد جمالی زاده، مجله مطالعات ایرانی، پاییز ۱۳۸۵، ش ۱۰.
- نظام تربیتی پیامبر اعظم (شاخص های نظری و عملی)، محمد احسانی، معرفت، آذر ۱۳۸۵، ش ۱۰۸.

- امام علی(ع) و تربیت فرزند(۱)، علی همت بناری، فرهنگ کوثر، دی ۷۸، ش ۳۴.
- امام علی(ع) و تربیت فرزند(۲)، علی همت بناری، فرهنگ کوثر، بهمن ۷۸، ش ۳۵.
- امام حسین(ع) و تربیت فرزند، علی همت بناری، فرهنگ کوثر، خرداد ۷۹، ش ۳۹.
- تربیت فرزند از دیدگاه امام سجاده(ع)، علی همت بناری، فرهنگ کوثر، شهریور ۷۷، ش ۱۸.
- امام سجاده(ع) و تربیت فرزند(۲)، علی همت بناری، فرهنگ کوثر، شهریور ۷۷، ش ۲۰.
- امام سجاده(ع) و تربیت فرزند(۳)، علی همت بناری، فرهنگ کوثر، آذر ۷۷، ش ۲۱.
- امام باقر(ع) و تربیت فرزند، علی همت بناری، فرهنگ کوثر، خرداد ۷۸، ش ۲۷.
- رهنمودهای تربیتی امام کاظم(ع)(۱)، علی همت بناری، فرهنگ کوثر، خرداد ۷۷، ش ۱۵.
- رهنمودهای تربیتی امام کاظم(ع)(۲)، علی همت بناری، فرهنگ کوثر، تیر ۷۷، ش ۱۶.
- امام رضا(ع) و تربیت فرزند، علی همت بناری، فرهنگ کوثر، مرداد ۷۷، ش ۱۷.

* روش‌شناسی استنباط از سیره معصومین (علیهم‌السلام)

- روش‌شناسی استنباط آموزه‌های تربیتی در آینه سیره و کلام امام علی(ع)، علیرضا اعرافی، چاپ شده در مجموعه مقالات همایش تربیت در سیره و کلام امام علی(ع)، صص ۱۷-۲۶.
- استنباط حکم اخلاقی از سیره و عمل معصوم، محمد عالم زاده نوری، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۱.

* ساحت تربیت اخلاقی

- روشهای تربیت اخلاقی کاربردی در اسلام (با تأکید بر دوره نوجوانی و جوانی)، محسن حاجی بابائیان امیری، تهران: سروش، ۱۳۸۸.
- تربیت اخلاقی در سیره اهل بیت (علیهم‌السلام)، غلامحسین ناطقی، قم: انتشارات بین‌المللی المصطفی (ص)، ۱۳۹۳.
- سیره اخلاقی پیامبر اعظم (ص) (سلوک فردی)، محمدرضا جباری، قم: نشر معارف، ۱۳۹۰.

- سیره اخلاقی و سبک زندگی حضرت زهرا (س)، محمدرضا جباری، قم: نشر معارف، ۱۳۹۲.
- تربیت عواطف از منظر امیرالمؤمنین امام علی(ع)، محمد بهشتی، چاپ شده در مجموعه مقالات همایش تربیت در سیره و کلام امام علی(ع)، صص ۵۶۹-۵۹۱.
- مراحل رشد تربیت اخلاقی از دیدگاه امام علی(ع)، احمد سلحشوری، پژوهشنامه نهج البلاغه، پاییز ۱۳۹۲، ش ۳.
- سلوک علوی (راهبردهای امام علی(ع) در تربیت فرزندان)، سید حسین اسحاقی، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۱

* ساحت تربیت عبادی

- سیره تربیتی پیامبر و اهل بیت (علیهم السلام) جلد دوم: تربیت دینی، محمد داودی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۲.
- شیوه‌های دعوت به نماز، محسن قرائتی، تهران: ستاد اقامه نماز، ۱۳۹۴.
- خانه بهشتی: اصول و روشهای دعوت فرزندان به نماز، محمد داودی، تهران: ستاد اقامه نماز، ۱۳۹۲.
- درآمدی بر سبک زندگی: اعتدال عبادی در سیره معصومان (علیهم السلام)، کاظم دلیری، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۲.
- نقش رعایت توان متربی در تربیت عبادی از منظر فقهی، علیرضا اعرافی و نقی مهری، مطالعات فقه تربیتی، ش ۱۰، بهار و تابستان ۱۳۹۴.

* ساحت تربیت اعتقادی

- سیره تربیتی پیامبر و اهل بیت (علیهم السلام) جلد دوم: تربیت دینی، محمد داودی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۲.
- مبانی و اصول تربیت دینی و تفاوت آن با تعلیمات دینی، غلامعلی کیومرثی، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۸۹.

* ساحت تربیت اجتماعی

- سیره اجتماعی پیامبر اعظم (ص)، مؤسسه فرهنگی هنری قدر ولایت، تهران: مؤسسه فرهنگی هنری قدر ولایت، ۱۳۸۹.
- اخلاق اسلامی ج ۳ و ۴ (آداب اجتماعی)، دفتر تدوین متون درسی حوزه های علمیه، قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه، ۱۳۹۵.
- تربیت اجتماعی از منظر نهج البلاغه، رحمت الله مرزوقی و عباس اناری نژاد، تربیت اسلامی، ش ۴، بهار و تابستان ۱۳۸۶.

- نگاهی دوباره به تربیت اسلامی ج ۲، فصل چهارم از بخش دوم: تربیت اجتماعی در منظر اسلام، خسرو باقری، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۸۴.
- تبیین مبانی و اصول تربیت اجتماعی در نهج البلاغه، سعید بهشتی و محمدعلی افخمی اردکانی، تربیت اسلامی، سال دوم، ش ۴، بهار و تابستان ۱۳۸۶.
- تربیت خانواده در سیره نبوی، محمدرضا شرفی، تهران: چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۹۲.
- سیره تربیتی و اخلاقی پیامبر و اهل بیت (علیهم السلام) در خانه و خانواده، ارتباط با خداوند در خانه و خانواده، ج ۱، اسدالله طوسی، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۹.
- سیره تربیتی و اخلاقی پیامبر و اهل بیت (علیهم السلام) در خانه و خانواده، همسران شایسته، ج ۳، اسدالله طوسی، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۳.
- فصلنامه پژوهشهای تربیت اسلامی، سال اول، ش ۱: ویژه تربیت اجتماعی، بهار ۱۳۸۵ (گروه پژوهشی تعلیم و تربیت اسلامی پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش).

(۴) فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران (۲ واحد)

کلیاتی درباره ساختار کلی محتوای درس

مهم‌ترین منبع مورد استفاده برای این درس، بخشهای دوم و سوم از سند «مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران» با عناوین «فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران» (پوشش دهنده‌ی ردیف‌های ۱ تا ۵ در جدول ذیل) و «رهنامه نظام تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران» (پوشش دهنده‌ی ردیف ۶ از جدول ذیل) می‌باشند.

در جدول، تناظر بخش‌های مختلف سرفصلهای درس با هر یک از بخشهای این سند به تفصیل ارائه شده است.

منابع متناسب با هر بخش از سرفصلها / حوزه‌های محتوایی درس

	سرفصل / حوزه محتوایی	منابع قابل استفاده
۱	ضرورت و اهمیت پرداختن به فلسفه تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران	– سند «مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران»، بخش دوم (فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران): مقدمه (صص ۱۸۵-۱۹۵)، تهران: شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰.
۲	مبانی تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران	– سند «مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران»، بخش دوم (فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران): فصل ۱: مبانی اساسی تربیت رسمی و عمومی (صص ۱۹۶-۲۱۵)، تهران: شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰.

۳	چیستی و ویژگی‌های تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران	– سند «مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران»، بخش دوم (فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران): فصل ۲. تبیین چیستی تربیت رسمی و عمومی (صص ۲۱۶–۲۵۱)، تهران: شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰.
۴	چرایی (اهداف) تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران	– سند «مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران»، بخش دوم (فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران): فصل ۳. تبیین چرایی تربیت رسمی و عمومی (صص ۲۵۲–۲۶۱)، تهران: شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰.
۵	چگونگی تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران (اصول کلی، الگوی نظری ساخت‌ها و ارکان تربیت رسمی و عمومی)	– سند «مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران»، بخش دوم (فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران): فصل ۴. تبیین چگونگی تربیت رسمی و عمومی (صص ۲۶۲–۳۱۴)، تهران: شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰.
۶	مشخصات کلی و ساختار نظام تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران	– سند «مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران»، بخش سوم (رهنامه نظام تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران): فصول ۲. مشخصات کلی نظام تربیت رسمی و عمومی (صص ۳۲۶–۳۵۶) و ۳. الگوهای نظری زیرنظامهای اصلی (صص ۳۵۷–۴۰۲)، تهران: شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰.

منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر

* تحول در نظام تعلیم و تربیت رسمی ایران / مسائل آموزش و پرورش

- منشور تحول بنیادین آموزش و پرورش از نگاه مقام معظم رهبری، به کوشش: جعفر درونه و محمدحسین رضایی، تهران: دبیرخانه اجرایی ستاد تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۸۶.
- نظریه اسلامی تعلیم و تربیت (مبانی آموزش رسمی)، جمیل علم‌الهدی، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۱.
- الگوی مطلوب آموزش و پرورش در جمهوری اسلامی ایران، خسرو باقری، تهران: سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، ۱۳۸۹.
- درآمدی بر فلسفه تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران ج ۲، خسرو باقری، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۰.
- مبانی فلسفی آموزش و پرورش در ایران، فاطمه زیباکلام، تهران: نشر حفیظ و انتشارات دانشگاه تفرش، ۱۳۸۲.
- مسایل آموزش و پرورش ایران، احمد آقازاده، تهران: سمت، ۱۳۸۳.
- مسایل آموزش و پرورش ایران و راهکارهای آن، عباس شکاری، تهران: عابد
- رویکرد انسانی به آموزش و پرورش ایران، راهبردها و بحرانها، حسن حسینی، تهران: انتشارات منادی تربیت، ۱۳۸۳.
- مسائل آموزش و پرورش ایران و راههای کاهش آنها، احمد صافی، تهران: نشر ویرایش، ۱۳۸۵.

* مطالعات انتقادی و آینده‌پژوهانه آموزش و پرورش

- آموزش و پرورش فرهنگها و جوامع، لوتان کوی، ترجمه محمد یمنی دوزی سرخابی، تهران: سمت، ۱۳۸۹.
- آموزش و پرورش خودکامگان، محمود حکیمی، تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۷۸.
- آموزش و پرورش در خدمت امپریالیسم فرهنگی، مارتین کارنوی، ترجمه: محبوبه مهاجر، تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۷.
- مدرسه‌زدایی از جامعه، ایوان ایلچ، ترجمه د. شیخاوندی، بی‌جا، ۱۳۵۹.
- چشم انداز دگردیسی در آموزش، خدعه اصلاح تعلیم و تربیت در سرمایه‌داری، جک بارنز، ترجمه شهره ایزدی، تهران: انتشارات طلایه پرسو، ۱۳۸۰.

- جنگ علیه خانواده، ویلیام گاردنر، ترجمه: معصومه محمدی، قم: دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۸۶.
- آموزش و پرورش آینده: راهبردها، سیاست‌ها و برنامه‌ها، علی اصغر کاکوجویباری، تهران: وزارت آموزش و پرورش پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۸۴.
- آموختن برای فردا؛ نقش آینده در تعلیم و تربیت، آلوین تافلر، ترجمه و تلخیص از بابک پاکزاد و رضا خیام، انتشارات بهنامی، ۱۳۷۹.

(۵) اسناد، قوانین و سازمان آموزش و پرورش در جمهوری اسلامی ایران (۲ واحد)

توضیحات کلی درباره جایگاه درس و ارتباط آن با دیگر دروس

این درس که می‌بایست پس از درس «فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران» ارائه گردد، در دو بخش نخست از سرفصلهای خود وابسته به برخی مباحث طرح شده در دو درس «فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران» و «فلسفه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران» است.

منابع متناسب با هر بخش از سرفصلها / حوزه‌های محتوایی درس

سرفصل / حوزه محتوایی	منابع قابل استفاده	توضیحات
۱ بخش اول: سند تحول بنیادین: - ضرورت وجود اسناد راهبردی - چشم انداز و اهداف سند تحول - راهبردهای کلان	- «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش»، بخشهای: مقدمه و فصول دوم تا پنجم، تهران: شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی.	فایل متن کامل این سند در اینترنت قابل دسترسی می‌باشد.
۲ بخش دوم: سند برنامه درسی ملی - چشم انداز و اصول برنامه درسی ملی - رویکرد برنامه درسی ملی - حوزه های تربیت و یادگیری	- «سند برنامه درسی ملی»، بندهای: ۲ (چشم‌انداز)، ۳ (اصول) و ۸ (حوزه‌های تربیت و یادگیری)، تهران: وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۹۱.	فایل متن کامل این سند در اینترنت قابل دسترسی می‌باشد.
۳ بخش سوم: سازمان و تشکیلات وزارت آموزش و پرورش - سازمان اداری گذشته و اکنون - ساختار و تشکیلات شورای عالی آموزش و	- کتاب «سازمان و مدیریت در آموزش و پرورش»، فصل ۱۱ (سازمان و قوانین آموزش و پرورش در ایران) و فصل ۱۲ (مدیریت و سازماندهی مدارس در ایران)، احمد صافی، تهران: ارسباران، ۱۳۹۳.	این دو فصل، گزارشی مختصر و نسبتاً جامع از وضعیت سازمان اداری وزارت آموزش و پرورش، تشکیلات ستادی، سازمانهای وابسته، تشکیلات استان، منطقه و مدارس ارائه می‌نمایند.

	<p>پرورش / شورای عالی انقلاب فرهنگی</p> <p>- ساختار اداری در سطح استان و منطقه و مدرسه</p>	<p>- کتاب «سازمان و قوانین آموزش و پرورش ایران» (ویراست ۳)، احمد صافی، تهران: سمت، ۱۳۹۳.</p> <p>- کتاب «آموزش و پرورش ابتدایی، دوره اول و دوم متوسطه»، احمد صافی، تهران: سمت، ۱۳۹۳</p> <p>- کتاب «مدیریت و مقررات آموزشگاهی در ایران»، احمد صافی، تهران: روان، ۱۳۹۳</p>	<p>فصول مختلف این کتاب حاوی اطلاعات تفصیلی و متنوعی درباره سازمان و تشکیلات وزارت آموزش و پرورش بوده و می‌تواند تکمیل کننده‌ی محتوای دو فصل منبع پیشین باشد.</p>
۴	<p>بخش چهارم: قوانین و مقررات نظام تربیت رسمی و عمومی</p> <p>- قوانین مرتبط با نظام تربیت رسمی و عمومی (مصوبات مجلس)</p> <p>- مقررات مهم و اساسی نظام تربیت رسمی و عمومی (مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی)</p> <p>- آیین نامه اجرایی مدارس</p>	<p>- کتاب «مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش (مصوبات کلی و عمومی)»، تهران: دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۱</p> <p>- کتاب «مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش (ویژه مدارس)»، تهران: دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۲.</p> <p>- سایت وزارت آموزش و پرورش (http://www.medu.ir)</p> <p>- سایت شورای عالی انقلاب فرهنگی (http://sccr.ir)</p>	<p>- فایل متن کامل دو منبع نخست به صورت pdf در اینترنت قابل دسترسی است.</p> <p>- آیین نامه اجرایی مدارس در ابتدای بخش «آیین نامه‌ها» از دومین منبع معرفی شده (کتاب «مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش (ویژه مدارس)») قرار دارد.</p>

منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر

* اسناد بالادستی مرتبط

- نقشه جامع علمی کشور، شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰.

- سند دانشگاه اسلامی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۲.
- نقشه مهندسی فرهنگی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۲.
- اساسنامه دانشگاه فرهنگیان، شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰.
- سند راهبردی کشور در امور نخبگان، شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۱.

* دیگر منابع

- آموزش و پرورش و مدیریت پیش‌دبستانی و دبستانی در ایران و تحولات آن، احمد صافی، تهران: ارسباران، ۱۳۹۱.
- تربیت معلم در ایران، ژاپن، مالزی، آلمان، انگلستان، هند و پاکستان، احمد صافی، تهران: نشر ویرایش، ۱۳۹۰.
- مطالعه تطبیقی نظام تربیت معلم ایران و ژاپن، محمدرضا سرکارآرانی، نشریه روان‌شناسی و علوم تربیتی، ش ۵۳، ۱۳۷۳.
- سازمان و اداره امور مدارس، احمد صافی، تهران: رشد، ۱۳۸۳.
- سازمان و مدیریت آموزش و پرورش، مصطفی عسکریان، تهران: امیرکبیر، ۱۳۹۱.
- ساختار نظام آموزشی و پرورشی ایران و جهان، ابراهیم علیزاده، شیراز: ارم شیراز، ۱۳۹۱.
- ساختار آموزش و پرورش تا آموزش عالی ۹۳ کشور جهان، رضا فلاح‌پور، تهران: منادی تربیت، ۱۳۸۷.

(۶) اخلاق حرفه‌ای معلم (با تأکید بر حقوق و تکالیف اسلامی) (۳ واحد)

کلیاتی درباره ساختار کلی محتوای درس

۱) درس «اخلاق حرفه‌ای معلم (با تأکید بر حقوق و تکالیف اسلامی)» از جمله درسهای پراهمیت در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان به شمار می‌رود. در عین حال، به نظر می‌رسد طراحی یک ساختار محتوایی معتبر و مستند به منابع اسلامی، مورد توافق، کاربردی و متناسب با شرایط و نیازهای دانشگاه فرهنگیان برای این درس، نیازمند گذر زمان و تلاش نظری و میدانی بیشتری است. تا پیش از دست‌یافتن به این ساختار متقن و متن درسی متناسب برای آن، محورها و منابع ارائه شده در اینجا می‌توانند تا حد زیادی تأمین‌کننده انتظارات دانشگاه از این درس باشند.

۲) با توجه به اهمیت کاربردی بودن مباحث برای دانشجومعلم، بخشی از وقت کلاس می‌تواند به صلاحدید استاد، به گفتگو درباره‌ی مسائل و مصادیق چالش‌برانگیز اخلاقی در فضای آموزش و پرورش و یا مراجعه به خاطرات و ویژگی‌های معلمان و مربیان برجسته و الگو (همچون استاد مطهری) و تحلیل و بررسی آنها اختصاص یابد.

منابع متناسب با هر بخش از سرفصلها / حوزه‌های محتوایی درس

سرفصل / حوزه محتوایی	منابع قابل استفاده	توضیحات
۱ چیستی اخلاق اسلامی، اخلاق حرفه‌ای و اخلاق کاربردی، اخلاق حرفه‌ای در تعلیم و تربیت	- کتاب «اخلاق اسلامی»، فصل اول از بخش اول: کلیات، احمد دیلمی و مسعود آذربایجانی، قم: نشر معارف، ۱۳۹۳.	در این فصل از این منبع، معرفی مناسبی از علم اخلاق اسلامی ارائه شده است.
	- کتاب «آیین زندگی (اخلاق کاربردی)»، مقدمه: معنانشناسی و جایگاه اخلاق کاربردی، احمد حسین	در تدریس این بخش، تمرکز بر ارائه تصویری ملموس از جایگاه هر یک از سه محور «ملکات نفسانی»، «افعال و رفتارهای متناسب با آنها» و «آداب» در اخلاق اسلامی توصیه می‌شود.
		این دو منبع به ارائه‌ی تصویری نسبتاً شفاف از علم اخلاق، اخلاق کاربردی و نسبت آن با اخلاق حرفه‌ای و دیگر حوزه‌های مطالعات

		<p>شریفی، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۹۴.</p> <p>– مقاله «چیستی اخلاق کاربردی»، احمد حسین شریفی، فصلنامه معرفت اخلاقی، شماره ۳، تابستان ۱۳۹۰.</p>	<p>اخلاقی می‌پردازند. متن کامل مقاله در اینترنت قابل دسترسی است.</p>
		<p>– کتاب «اخلاق حرفه‌ای در مدرسه»، فصل چهارم: اخلاق حرفه‌ای در تعلیم و تربیت، احد فرامرز قراملکی و همکاران، تهران: مؤسسه خیریه آموزشی فرهنگی شهید مهدوی، ۱۳۹۵.</p>	<p>بخشهایی از این فصل به تبیین چیستی اخلاق حرفه‌ای فردی و سازمانی در تعلیم و تربیت می‌پردازد.</p>
۲	اخلاق و آداب اسلامی مشترک میان معلّم و دانش‌آموز	<p>– کتاب «آداب تعلیم و تعلّم در اسلام»، نوع اول از باب اول: آداب و وظایف مشترک معلّم و شاگرد، سید محمد باقر حجتی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۰.</p>	<p>این کتاب که ترجمه‌ای گزارش گونه از کتاب ارزشمند شهید ثانی با عنوان «منیة المرید فی آداب المفید و المستفید» است که به مهم‌ترین آداب و اصول اخلاقی تعلیم و تعلّم از منظر اسلام پرداخته است. در این کتاب، اخلاق تعلیم و تعلّم به سه دسته کلی «آداب و وظایف مشترک میان معلّم و متعلّم»، «آداب و وظایف ویژه معلّم» و «آداب و وظایف ویژه متعلّم» تقسیم شده و نخستین بخش از باب اول کتاب، به آداب و وظایف مشترک می‌پردازد. در عین حال، استاد می‌تواند بدون توجه به این تقسیم‌بندی، اصول اخلاقی مورد نیاز معلّم را به صورت تلفیقی (برگرفته از دو بخش «آداب و وظایف مشترک» و «آداب و وظایف ویژه معلّم») ارائه نماید. همچنین، کتاب «آیین دانشوری» (که در بخش «منابعی برای مطالعه و پژوهش بیشتر» معرفی شده، خلاصه‌ی این کتاب است. فایل متن کامل این کتاب در اینترنت قابل دسترسی می‌باشد.</p>
۳	آداب و اخلاق اسلامی ویژه معلّم (نسبت به خود، در تعامل با دانش‌آموز، در کلاس	<p>– کتاب «آداب تعلیم و تعلّم در اسلام»، نوع دوم از باب اول: آداب و وظایف ویژه معلّم، سید محمد باقر حجتی،</p>	<p>این بخش از کتاب در ادامه بخش پیشین، به آداب و وظایف معلّم در ضمن سه محور «آداب و وظایف ویژه معلّم نسبت به خود»،</p>

(درس)	تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۰.	«آداب و وظایف ویژه معلم با شاگردان» و «آداب و وظایف ویژه معلم در امر تدریس و جلسه درس» پرداخته است.
	- کتاب «اخلاق تدریس در آینه آیات و روایات»، ا.ف. (امیدوار)، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۹۰	- این کتاب به مهم‌ترین وظایف و آداب اخلاقی تدریس در ضمن دو حوزه کلی «معرفتی و شناختی» و «رفتاری، گفتاری و ظواهر» پرداخته است. بخش قابل توجهی از آنچه شهید ثانی در ضمن آداب و وظایف مشترک و آداب و وظایف ویژه معلم آورده، در این کتاب به صورت تلفیقی آمده است. در عین حال، از آن جهت که کتاب برای اساتید دانشگاه نگاشته شده، در برخی موارد ناظر به فضای آموزش دانشگاهی بوده است. روی هم رفته می‌توان گفت استفاده از این کتاب تا حد زیادی استاد را از دو فصل معرفی شده از کتاب «آداب تعلیم و تعلم در اسلام» بی‌نیاز می‌نماید.
	- کتاب «اخلاق تدریس در مدیریت کلاس درس با توجه به دیدگاه‌های شهید ثانی و دیوید کار»، فصل ۳: نظریه اسلامی و رویکرد شهید ثانی (صص ۱۰۹-۱۶۱)، زینب‌السادات هاشمی، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).	این فصل از این کتاب در ضمن ۳۲ بند، به ارائه‌ی خلاصه‌ای فشرده از مهم‌ترین آداب و وظایف معلم از دیدگاه شهید ثانی (که در کتاب «آداب تعلیم و تعلم در اسلام به صورت تفصیلی آمده) می‌پردازد. شایان ذکر است که در این منبع نیز همانند منبع پیشین، مهم‌ترین وظایف و اصول اخلاقی مشترک میان معلم و متعلم نیز در ضمن وظایف اختصاصی معلم به صورت تلفیقی آمده‌اند.
	- کتاب «اخلاق حرفه‌ای در مدرسه»، فصول پنجم و هفتم تا دهم، احد فرامرز قراملکی و همکاران، تهران: مؤسسه خیریه آموزشی فرهنگی شهید مهدوی، ۱۳۹۵.	فصل پنجم از این کتاب به صورت ویژه به نقش الگویی معلم می‌پردازد. فصول هفتم تا نهم به مباحث مختلف درباره «اخلاق مدیریت کلاس» اختصاص دارند و فصل دهم نیز با عنوان «از مدیریت زبان تا مدیریت کلاس» به ابعاد اخلاقی گفتار و سخن در کلاس می‌پردازد.

۴	مدرسه اخلاقی	- کتاب «اخلاق حرفه‌ای در مدرسه»، فصول یازدهم تا چهاردهم، احد فرامرز قراملکی و همکاران، تهران: مؤسسه خیریه آموزشی فرهنگی شهید مهدوی، ۱۳۹۵.	فصل یازدهم با عنوان «مدرسه به مثابه سازمان اخلاقی» به ویژگی‌های یک مدرسه اخلاقی و مسائل وابسته به آن می‌پردازد. فصول دوازدهم تا چهاردهم نیز با عنوان «مسئولیت‌های اخلاقی مدرسه از محورهایی همچون خط مشی اخلاقی مدرسه در قبال حقوق دانش‌آموزان، حقوق معلمان و همکاران و مسئولیت مدرسه و حقوق همسایگان مدرسه سخن می‌گویند.
---	--------------	---	--

منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر

* چستی و مهم‌ترین مباحث اخلاق اسلامی

- کتابشناخت اخلاق اسلامی، جمعی از نویسندگان، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۹.
- نردبان سعادت (برگرفته از معراج السعاده ملا احمد نراقی)، سید محمدرضا طباطبایی، قم: بوستان کتاب، ۱۳۹۲.
- مراحل اخلاق در قرآن، آیت الله عبدالله جوادی آملی، قم: مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۹.
- اخلاق در قرآن، آیت الله محمدتقی مصباح یزدی، قم: انتشارات مؤسسه امام خمینی، ۱۳۸۴.
- رهیافتی بر اخلاق و تربیت اسلامی، فتح‌الله نجارزادگان، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۹۲.
- اخلاق اسلامی مبانی و مفاهیم، جمعی از نویسندگان زیر نظر مهدی علیزاده، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۹۴.
- اخلاق اسلامی؛ هستی و چستی، حمید پارسانیا، پگاه حوزه، ش ۲۴۳، ۱۳۸۷.
- اخلاق اسلامی؛ مفاهیم و بنیادها، حمید پارسانیا، پگاه حوزه، ش ۲۴۵، ۱۳۸۷.

❖ اخلاق کاربردی / اخلاق حرفه‌ای

- آیین زندگی (اخلاق کاربردی)، احمد حسین شریفی، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۹۴.
- اخلاق حرفه‌ای، احد فرامرز قراملکی، تهران: انتشارات مجنون، ۱۳۸۳.
- اخلاق حرفه‌ای در تمدن ایران و اسلام، احد فرامرز قراملکی و همکاران، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ۱۳۸۸.
- رویکرد نظری به دانش اخلاق حرفه‌ای، منیژه عاملی، پژوهش نامه اخلاق، تابستان ۱۳۸۸، ش ۴.
- اخلاق کاربردی؛ چالش‌ها و کاوش‌های نوین در اخلاق عملی، محمدتقی اسلامی و دیگران، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۸.
- جستارهایی در اخلاق کاربردی، جمعی از نویسندگان، قم: دانشگاه قم، ۱۳۸۹.
- اخلاق کاربردی؛ ماهیت، روش‌ها و چالش‌ها، زهرا خزاعی، پژوهش‌های فلسفی - کلامی، سال نهم، ش ۱

❖ فلسفه اخلاق

- فلسفه اخلاق، محمد فتحعلی خانی، قم: مرکز جهانی علوم اسلامی،
- عناصر فلسفه اخلاق، جیمز ریچلز، ترجمه محمود فتحعلی و علیرضا آل بویه، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۳.
- مسائل اخلاقی؛ مایکل پالمر، ترجمه علیرضا آل بویه، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۰.
- بنیاد اخلاق: روشی نو در آموزش فلسفه اخلاق، مجتبی مصباح، قم: انتشارات مؤسسه امام خمینی، ۱۳۸۳.
- فلسفه اخلاق با رویکرد تربیتی، احمد دبیری، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۹۲.
- کتابشناسی توصیفی فلسفه اخلاق، حسین احمدی، قم: انتشارات مؤسسه امام خمینی، ۱۳۹۳.

❖ اخلاق و آداب آموزش و یادگیری و زمینه‌های وابسته

- آیین دانشوری (ترجمه المراد فی منیة المرید)، محمدرضا طباطبایی، ترجمه: حمیدرضا شریعتمداری، قم: دارالعلم، ۱۳۸۷.

- اخلاق اسلامی ج ۲ (آداب فردی و علم آموزی)، دفتر تدوین متون درسی حوزه، قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه، ۱۳۹۳.
- روش دانش اندوزی (ترجمه آداب المتعلمین)، خواجه نصیرالدین طوسی، ترجمه: محسن احمدوند، قم: نهاوندی، ۱۳۹۱.
- فقه تربیتی ج ۷: آداب مشترک تعلیم و تعلم، علیرضا اعرافی، تحقیق و تنظیم احمد امامی راد، قم: مؤسسه اشراق و عرفان، ۱۳۹۵.
- اخلاق تدریس در مدیریت کلاس، زینب السادات هاشمی، تهران: دانشگاه امام صادق (ع): ۱۳۹۰.
- اخلاق و آداب دانشجویی، علی اکبر کلانتری ارسنجانی، قم: نشر معارف، ۱۳۸۹.
- مبانی و اصول اخلاق تدریس بر اساس فلسفه اخلاق اسلامی، راضیه بیرونی و باقری، خسرو روان شناسی و علوم تربیتی، سال سی و هشتم، ش ۳، ص ۱۱۵.
- اخلاق نقد، سید حسن اسلامی، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۸۳.
- اخلاق نقد و فرهنگ نقادی، سید حسن اسلامی، پژوهش و حوزه، ش ۳۷، سال ۱۳۹۰.
- اخلاق پژوهش؛ مبانی و مسائل، جمعی از نویسندگان، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۰.
- اخلاق داور، احد فرامرز قراملکی، راهبرد فرهنگ، مرکز مطالعات راهبردی دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، شماره ۸ و ۹، صص ۷-۱۹.
- رعایت اخلاق در نگارش مقالات علمی، امیر شعبانی، روان پزشکی و روانشناسی بالینی ایران، ش پیاپی ۴۹، سال ۱۳۸۶.
- خاستگاه اخلاق پژوهش، احد فرامرز قراملکی، آینه میراث، ش ۲۷، زمستان ۱۳۸۳.
- منشور اخلاقی پژوهش: استوار بر ارزش های اسلامی، محمدحسن قدردان قراملکی، راهبرد فرهنگ، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی مرکز مطالعات راهبردی، شماره ۸ و ۹، صص ۷۵-۹۰.
- اخلاق پژوهش، محسن نیازی و عباس زارعی، تهران: دعوت، ۱۳۸۷.
- اخلاق گفت و گو، علی محمد حسین زاده، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۴.
- اخلاق پژوهشگران: بحثی درباره نقش پارسایی در پژوهش، احمدحسین شریفی، پاییز و زمستان ۱۳۸۸، ش ۲.
- نگرشی فلسفی بر اخلاق در پژوهش، علی محمودی، فصلنامه دانشگاه اسلامی، زمستان ۱۳۸۶، ش ۳۶.
- اخلاق در آموزش عالی، دائره المعارف آموزش عالی، جمعی از نویسندگان (زیر نظر دکتر نادرقلی قورچیان و دیگران)، تهران: بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی، ۱۳۸۳.
- اخلاق حرفه ای در آموزش عالی: تأملی بر راهبردهای بهبود استانداردهای اخلاقی در آموزش دانشگاهی، نعمت الله عزیزی، راهبرد فرهنگ، شماره ۸ و ۹، صص ۲۰۱-۱۷۳.

* اخلاق سازمانی / سازمان اخلاقی

- اخلاق سازمانی، احد فرامرز قراملکی، تهران: سرآمد، ۱۳۸۸.
- اخلاق سازمانی در پرتو اخلاق اسلامی، میرکاظم حسینی، تهران: فرانما، ۱۳۹۴.
- اخلاق سازمانی و ارزشهای اخلاقی، ریچارد دفت، ترجمه عباس مظاهری، فرهنگ و تمدن، مرداد و شهریور ۱۳۸۲، ص ۶-۱۰.
- منشور اخلاقیات سازمانی: مفاهیم، روش ها و چالش ها، ابوالحسن فقیهی و حمیدرضا ایرانی، فصلنامه علوم مدیریت ایران، سال هفتم، ش سال ۱۳۹۱.
- فرایند تدوین منشور اخلاقی برای سازمان، سید مهدی الوانی و محمدحسین رحمتی، فرهنگ مدیریت، سال پنجم، ش ۱۵، بهار و تابستان ۱۳۸۶، صص ۴۳-۷۰.
- درآمدی به فلسفه اخلاق در سازمان (مطالعه موردی: منشورهای اخلاقی)، حسین خنیفر و سید محمد مقیمی، پژوهش های فلسفی-کلامی، سال یازدهم، ش ۱، سال ۱۳۸۸.
- روش شناسی مسئولیت پذیری سازمان، احد فرامرز قراملکی، فصلنامه اندیشه حوزه، ش ۴۹ و ۵۰، آذر-اسفند ۱۳۸۳.

۷) نقش اجتماعی معلم از دیدگاه اسلام (۲ واحد)

کلیاتی درباره ساختار کلی محتوای درس

۱) با توجه به بی‌سابقه بودن چنین درسی در نظام آموزشی کشور، ارائه‌ی سرفصل و تأمین منابع برای آن نسبت به بقیه دروس دشوارتر بوده و به نظر می‌رسد طراحی یک ساختار محتوایی معتبر و مستند به منابع اسلامی، مورد توافق، کاربردی و متناسب با شرایط و نیازهای دانشگاه فرهنگیان برای این درس، نیازمند گذر زمان و تلاش نظری و عملی بیشتری است. در عین حال، تلاش شده با در نظر داشتن سرفصلهای مصوّب درس، مطالعه‌ی آثار مرتبط با موضوع درس در منابع غیراسلامی و اسلامی، مراجعه به منابع اسلامی و دیدگاه‌های اندیشمندان معاصر مسلمان (خصوصاً امام خمینی و مقام معظم رهبری) درباره‌ی رسالت‌های اجتماعی معلم، منابعی برای محورهای مختلف این درس پیشنهاد گردد.

۲) با نظر به ماهیت درس، مناسب است بخش‌های قابل توجهی از آن با مشارکت و درگیری عملی دانشجومعلمان (و نه صرفاً به صورت ارائه‌ی نظری) گذرانده شود.

۳) در بخش چهارم (رسالت‌ها و وظایف اجتماعی معلم) توجه به این نکته ضروری است که نقش‌آفرینی اجتماعی معلم منحصر به کلاس درس نشده و دارای سطوح و بسترهای متنوع و متعددی همچون «کلاس درس»، «مدرسه (مدیریت مدرسه، تعامل با خانواده، تعامل با همکاران، ...)»، «نهاد آموزش و پرورش» و «جامعه اسلامی» است. لذا مناسب است استاد در این بخش از درس، به اقتضائات هر یک از رسالت‌ها و وظایف معلّم در هر یک از این سطوح توجه داشته و دانشجومعلمان را متوجّه مصادیق و مسائل متناسب هر سطح نماید.

۴) بخش پنجم (مهم‌ترین رویکردهای معاصر به جایگاه و نقش اجتماعی معلم) می‌تواند به صلاحدید استاد، در ابتدای درس یا در پایان ارائه گردد.

منابع متناسب با هر بخش از سرفصلها / حوزه‌های محتوایی درس

سرفصل / حوزه محتوایی	منابع قابل استفاده	توضیحات
بخش اول: مباحث مقدماتی (چیستی، اهمیت و ضرورت)		
۱ - عدم انحصار نقش معلم در آموزش و انتقال دانش و آثار منفی نگرش صرفاً حرفه‌ای-شغلی به معلّمی	- مقاله «ملاحظات اجمالی درباره تعلیم و تربیت و مقام معلم»، رضا داوری اردکانی، نشریه فرهنگستان علوم، شماره ۵۸، بهار ۱۳۹۵.	این مقاله با بیانی شیوا و با دعوت مخاطب به تأمل، زمینه‌هایی برای تأمل و بازاندیشی درباره مقام معلم و متمایز بودن آن از دیگر شغلها و حرفه‌ها فراهم آورده و می‌تواند موضوع خوبی برای گفتگوها و تحلیل‌های کلاسی باشد. متن مقاله در اینترنت قابل دسترسی است.
۲ - منزلت و رسالت اجتماعی عالم و معلم از دیدگاه اسلام: الف) ادامه دهنده‌گی راه نبوت در انسان‌سازی و هدایت جامعه، مبارزه با انحرافات و حل مسائل و مشکلات زندگی مردم	- کتاب «درسهایی از امام (ره): رسالت فرهنگیان و دانشگاهیان»، فصل دوم (انبیاء، معلمان بشریت، صص ۴۷-۱۰۰) و فصل سوم (فرهنگسازان، رهروان راه انبیا، صص ۱۰۱-۱۸۰)، رسول سعادت‌مند، قم: انتشارات تسنیم، ۱۳۸۹.	در سخنان امام خمینی تأکیدات و تبیین‌های فراوانی نسبت به این نکته وجود دارد که «معلمان، ادامه دهندگان راه پیامبرانند». برخی از این بیانات در این کتاب جمع‌آوری و دسته‌بندی شده‌اند.
۳ - (ب) الهی بودن حقیقت «علم» در	- کتاب «الحیات»، محمدرضا حکیمی، ج ۲، باب هشتم (خصوصاً فصلهای ۴ تا ۶)، قم: انتشارات دلیل ما، ۱۳۹۱ (چاپ دهم).	باب هشتم از کتاب فوق به عالمان و مباحث ناظر به آنان در احادیث پرداخته و جمع‌آوری نسبتاً جامع و قابل توجهی از احادیث در این زمینه داشته است. فصل ۴ با عنوان «علما و پایگاه دینی و اجتماعی آنان»، فصل ۵ با عنوان «نقش علما در مبارزه با جباران و مستبدان» و فصل ۶ با عنوان «مسئولیت‌های بزرگ دیگر درباره مسائل زندگی و مشکلات مردمان» حاوی نکات و احادیث جالب توجهی هستند.
۳ - کتاب «علم دیگر» (دفتر ششم از مجموعه «راه و رسم	این کتاب مختصر و کم‌حجم (حدود ۳۰ صفحه) به بیانی ساده و	

	فرهنگ اسلامی و ارزشمندی عالم و معلم به تبع آن	طلبگی»، محمد عالم‌زاده نوری، قم: موسسه فرهنگی ولاء منتظر، ۱۳۹۱.	امروزین به دنبال ایجادِ نگرشی الهی و معنوی به علم و علم‌آموزی است. این بینش معنوی و الهی به علم، همان چیزی است که در جهان‌بینی اسلامی مورد توجه بوده و احیای آن، به معلّم و معلّمی نیز رنگ و بویی الهی و ارزشی فراتر از ارزش شغلی-کارمندی و فروشندگی اطلاعات و معلومات می‌بخشد (فایل متن کامل کتاب در اینترنت قابل دسترسی است).
بخش دوم: جامعه اسلامی و روابط مطلوب اجتماعی از دیدگاه اسلام			
۴	- روابط اجتماعی مطلوب در جامعه اسلامی	- کتاب «مفاتیح الحیات»، آیت الله عبدالله جوادی آملی، بخش دوم: «تعامل انسان با هم‌نوعان» (صص ۲۰۹-۴۲۸)، قم: مرکز نشر اسراء، ۱۳۹۱	- غرض از این بخش از سرفصل، توجه دادن دانش‌جو/معلم به اجتماعی بودن دین اسلام و ارائه‌ی تصویری کلی و در عین حال، عینی و ملموس از روابط اجتماعی مطلوب در جامعه اسلامی است. در عین حال، با توجه به محدودیت‌های زمانی درس لازم است تدبیری اندیشیده شود که پرداختن به این بخش، بیش از دو جلسه به طول نیانجامد.
بخش سوم: مهم‌ترین ویژگی‌های شخصیتی-هویتی انسان مطلوب جامعه اسلامی (دانش‌آموزان کنونی = تمدن‌سازان آینده)			
۵	- ایمان، تدبّین و التزام به سبک زندگی اسلامی - خودباوری، استقلال فکری-شخصیتی، روحیه	- ابواب و احادیث مرتبط با مفاهیم فوق در کتاب: «میزان الحکمه»، محمد محمدی ری‌شهری، قم:	ویژگی‌های شخصیتی معرفی شده در این بخش، حاصل تحلیل محتوای بیانات امام خمینی و مقام معظم رهبری درباره‌ی

<p>اعتماد به نفس (اجتناب از تقلید و خودباختگی فرهنگی)</p> <p>- تفکر، اندیشه‌ورزی و برخورداری از قدرت تحلیل (فرهنگی، اجتماعی، سیاسی)</p> <p>- انضباط (فردی و اجتماعی)</p> <p>- وجدان کاری، مسئولیت‌پذیری و تعهد</p> <p>- مهربانی، عدم حس انتقام‌گیری اجتماعی و رواداری اجتماعی</p> <p>- ایثار، فداکاری و از خود گذشتگی</p> <p>- وحدت و همدلی</p> <p>- کار گروهی</p> <p>- تلاشگری و دوری از تنبلی و تن‌آسایی</p> <p>- صبر و استقامت و برخورداری از اراده قوی</p> <p>- صداقت در گفتار و رفتار</p> <p>- امید به آینده روشن (پرهیز از یأس)</p> <p>- ساده‌زیستی و دوری از اسراف و تجمل‌گرایی</p> <p>- ایستادگی در برابر باطل و ظلم</p>	<p>انتشارات دارالحديث، ۱۳۸۶ و کتاب «الحیات»، محمدرضا حکیمی، قم: انتشارات دلیل ما، ۱۳۹۱.</p>	<p>ویژگی‌های مطلوب و مورد نیاز انسان تراز تمدن اسلامی در دوره معاصر است که معلمان می‌بایست در تربیت شخصیت دانش‌آموزان، آنها را هدف‌گیری نمایند. با توجه به عدم تدوین این ویژگی‌ها در یک منبع مستقل، می‌توان با مراجعه به منابع حدیثی اهمیت و ابعاد هر یک از این ویژگی‌ها را استخراج نمود. همچنین، مراجعه به بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با فرهنگیان و دانش‌آموزان در فهم بهتر ابعاد این ویژگی‌ها و نقش آنها در پیش‌گیری از آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی مفید است (این دو فعالیت می‌تواند به عنوان فعالیت عملکردی به دانش‌جو معلمان واگذار شود).</p> <p>از دیگر فعالیت‌های متناسب برای این بخش، بررسی برنامه‌ها و فعالیت‌های یک مدرسه (واقعی یا فرضی) و ظرفیت‌ها و موانع موجود در آن در جهت رشد و ارتقای ویژگی‌های مذکور است.</p>
بخش چهارم: رسالت‌ها و وظایف اجتماعی معلم		

۶	<p>الف) مهم‌ترین رسالت‌ها و وظایف:</p> <p>الف-۱) نقش الگویی در انسان‌سازی و پرورش هویت</p> <p>* پیش‌نیازهای ایفای این رسالت:</p> <p>- خودسازی</p> <p>- آشنایی با ویژگی‌های برجسته هویتی مورد نیاز (در بخش دوم گذشت)</p> <p>- آشنایی با روش‌های پرورش هویت و دوری از روش‌های آسیب‌زا در تربیت</p>	<p>- کتاب «نقش معلم در تربیت دینی»، بخش چهارم: نقش‌های معلم در تربیت دینی، محمد داودی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۵</p>	<p>این بخش از کتاب پس از مقدمه‌ای کلی درباره نقش‌ها و وظایف معلم در منابع اسلامی، به صورت ویژه و تفصیلی بر نقش‌های معلم در تربیت اعتقادی و تربیت عبادی متمرکز می‌شود.</p>
۷	<p>الف-۲) هدایت‌گری، روشنگری و آگاهی بخشی</p> <p>* پیش‌نیازهای ایفای این رسالت:</p> <p>- بینش و آگاهی درباره مسائل سیاسی، فرهنگی و اجتماعی معاصر (زمانه‌شناسی)</p> <p>- برخورداری از توانایی تحلیل</p>	<p>- کتاب «روش تحلیل سیاسی (مجموعه بیانات آیت الله خامنه‌ای درباره مهارت‌ها و فنون تحلیل سیاسی)»، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۴.</p>	<p>این کتاب در حجمی مختصر و به بیانی کاربردی، به مهم‌ترین اصول، فنون و مهارت‌های تحلیل مسائل سیاسی و اجتماعی می‌پردازد و استفاده از آن به عنوان راهنمای برگزاری یک جلسه کارگاهی برای تحلیل مسائل، مناسب به نظر می‌رسد.</p>
۸	<p>الف-۳) اصلاح‌گری و دعوت عملی به حق، مقابله با آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی و فرهنگی، مبارزه با باطل و ظلم</p> <p>* پیش‌نیازهای ایفای این رسالت:</p> <p>- استقامت و مجاهدت</p>	<p>- مقالات و گفتگوهای «تربیت و چالش‌های عصر حاضر» (دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی)، «چالش‌های عصر حاضر در قلمرو تربیت دینی» (محمد مهدی مهندسی) و «تعلیم و تربیت و ویژگی‌های دوران معاصر» (سید مهدی سجادی) در: ماهنامه فرهنگ عمومی (ارگان</p>	<p>متون معرفی شده حاوی دیدگاه‌هایی درباره‌ی برخی چالش‌های دنیای معاصر برای تربیت دینی هستند و با هم‌نگری آنها می‌تواند زمینه مناسبی برای گفتگو و تأمل در این زمینه فراهم آورد. متن مقالات و گفتگوهای نشریه «فرهنگ عمومی» از طریق اینترنت (در سایت iranpress.ir) قابل دسترسی است.</p>

	<p>– شناخت چالش‌های معاصر، آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی و زمینه‌ها و عوامل آن</p> <p>شورای فرهنگ عمومی شورای عالی انقلاب فرهنگی، شماره ۲۹، زمستان ۱۳۸۰.</p> <p>– کتاب «نگاهی دوباره به تربیت اسلامی، جلد ۲»، فصل دوم: تربیت دینی در برابر چالش قرن بیست و یکم، خسرو باقری، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۸۴.</p>	
بخش پنجم: مهم‌ترین رویکردهای معاصر به جایگاه و نقش اجتماعی معلم		
<p>– جایگاه و نقش معلم در جامعه بر اساس مهم‌ترین رویکردهای اجتماعی معاصر</p> <p>الف) معلم به منزله عامل انتقال میراث فرهنگی-اجتماعی به دانش‌آموز</p> <p>ب) معلم به منزله پرورش دهنده آزادی‌های فردی و مهارت‌های دموکراتیک</p> <p>ج) معلم به منزله عامل ایجاد تغییر اجتماعی (معلم انتقادی)</p>	<p>– کتاب «نظریه‌های برنامه درسی»، جان میلر، ترجمه محمود مهرمحمدی، فصل چهارم: دیدگاه اجتماعی (صص ۸۴-۱۲۱)، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۷۹.</p>	<p>این فصل از این کتاب به‌گونه‌ای مختصر و روان به شرح سه دیدگاه مطرح شده درباره نقش معلم پرداخته و می‌تواند به عنوان منبع اصلی این بخش مورد استفاده قرار گیرد.</p>

منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر

* رسالت و نقش معلم در جامعه اسلامی و پیش‌نیازهای ایفای آنها

** کلیات

- مجموعه مقالات چهارمین سمپوزیوم جایگاه تربیت: نقش تربیتی معلم (دو جلد)، تهران: وزارت آموزش و پرورش، انتشارات تربیت، ۱۳۷۴.

- درسهایی از امام (ره): رسالت فرهنگیان و دانشگاهیان، رسول سعادت‌مند، قم: انتشارات تسنیم، ۱۳۸۹.

- منشور معلمی در کلام مقام معظم رهبری، معاونت پژوهشی و فناوری دانشگاه فرهنگیان: تهران: دانشگاه فرهنگیان، ۱۳۹۵.

- سایه نبی، غلامحسین جعفری، بابل: جهاد دانشگاهی واحد مازندران، ۱۳۹۵.

**** خودسازی**

- درسهایی از امام (ره): رسالت فرهنگیان و دانشگاهیان، فصل چهارم (جایگاه تزکیه و خودسازی صص ۱۸۱-۲۱۲) و فصل پنجم (راه‌ها و عوامل مؤثر در خودسازی، صص ۲۱۳-۲۵۶)، رسول سعادت‌مند، قم: انتشارات تسنیم، ۱۳۸۹.

- خودشناسی برای خودسازی، آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی، قم: انتشارات مؤسسه امام خمینی، ۱۳۹۰.

- به کجا و چگونه؟، محمد عالم‌زاده نوری، قم: مؤسسه امام خمینی، ۱۳۹۱

- کرانه‌های پاکی (خودسازی)، کریم خطیبی، تهران: کانون اندیشه جوان، ۱۳۸۵.

- می‌خواهم خوش اخلاق شوم، محمد مهدی عباسی آغوی، تهران: کانون اندیشه جوان، ۱۳۹۴.

**** زمانه‌شناسی و قدرت تحلیل**

- دوران جدید عالم: گفتمان انتقادی انقلاب اسلامی در شناخت تجدد بر اساس بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، گردآوری سعید اشیری، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۳.

- گفتارهایی در زمانه‌شناسی (برگرفته از مجموعه جلسات والعصر در دانشگاه امام صادق (ع))، مجموعه صاحب‌نظران، تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۱.

- جهاد فرهنگی در بیان رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی)، تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۱.

- تحلیل سیاسی؛ تربیت سیاسی: اصول هدایت و تربیت سیاسی در عرصه نوجوان و جوان، معاونت آموزش مرکز رسیدگی به امور مساجد، تهران: مرکز رسیدگی به امور مساجد، ۱۳۹۴.

- مبانی و مؤلفه‌های تربیت سیاسی از دیدگاه امام خمینی (ره)، احمد سلحشوری و دیگران، فصلنامه پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال دوم، ش ۵، زمستان ۱۳۹۱.

* نمونه‌هایی از شخصیت‌های الگو در ایفای رسالت معلّمی

- جلوه‌های معلّمی امام خمینی (ره)، گردآوری احمد برادری و امیررضا ستوده، تهران: پنجره، ۱۳۸۵.
- جلوه‌های معلّمی استاد مطهری، مؤسسه فرهنگی برهان (انتشارات مدرسه)، ۱۳۸۶.
- آیت کمال؛ درس‌های آموزنده زندگی شهید رجایی، غلامعلی رجایی، تهران: بنیاد شهید، ۱۳۸۲.
- الگوی حضور: نگاهی به سیره شهید بهشتی در عرصه تعلیم و تربیت، حسین رودسری، تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۹۳.
- شهید باهنر در قلمرو اندیشه و رفتار: بررسی سیره نظری و عملی دانشمند شهید دکتر محمد جواد باهنر در زمینه تربیت و اخلاق، سید حمیدرضا علوی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۱.
- یادنامه استاد روزبه، جمعی از شاگردان، تهران: آفاق، ۱۳۸۶.
- معلم خوبم رضا روزبه، ابوالفضل خدابخش، ابصار، ۱۳۸۸.
- روشنگران تاریکی؛ خودنوشت‌های جبار باغچه بان و همسرش، تهران: مؤسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان، ۱۳۸۹.
- مؤلفه‌های اخلاق علمی و شاگردپروری در سیره علمی - آموزشی امام خمینی، زاهد غفاری هاشجین و دیگران، تربیت اسلامی، پاییز و زمستان ۱۳۹۱، ش ۱۵.
- برداشت‌هایی از سیره امام خمینی، ج ۵: در عرصه تعلیم و تدریس و مرجعیت، به کوشش: غلامعلی رجایی، تهران: عروج، ۱۳۷۹.
- رفتارشناسی امام خمینی، مرضیه مطهری، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۷.
- مجموعه «آموزگاران مدرسه عشق» ۵ جلد، موسسه هدایت میزان، تهران: انتشارات فهیم.
- خاطرات تلخ و شیرین دوران مدرسه دانش‌آموزان دیروز معلمان امروز، حسین میرلوحی، تهران: دانشگاه فرهنگیان، ۱۳۹۴.

* دیدگاه‌های معاصر درباره جایگاه و نقش اجتماعی معلّم

- کتاب «پست‌مدرنیسم و تعلیم و تربیت»، محسن فرمهبینی فراهانی، صص ۱۵۴-۱۵۷ و ۱۸۵-۱۸۷، تهران: نشر آبیژ.
- کتاب «فرهنگهای برنامه درسی»، پاملا ژوزف و دیگران، ترجمه محمود مهرمحمدی و همکاران، صص ۲۳۹-۲۴۳ و ۲۰۱-۲۰۶، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۹.

- برنامه درسی، به سوی هویت های جدید، جلد اول، کورش فتحی واجارگاه، فصل ۲: هویت سیاسی برنامه درسی (صص ۳۹ تا ۸۷)، تهران: نشر آبیژن، ۱۳۸۶.
- تربیت و جامعه‌شناسی، امیل دورکیم، ترجمه علی‌محمد کاردان، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۶.
- دانشمند و سیاستمدار، ماکس وبر، ترجمه احمد نقیب‌زاده، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۰.
- معلم کیست و وظیفه او چیست؟، برتراند راسل، ترجمه محمد وحید دستگردی، نشریه ارمغان، دوره چهل و دوم، ش ۴، تیر ۱۳۵۴ (قابل دسترس در اینترنت).
- نقد جایگاه و نقش معلم در اندیشه تربیتی پست‌مدرنیسم، مهدی رضایی، مطالعات تحول در علوم انسانی، ش ۳، پاییز و زمستان ۱۳۹۳.

۸) تاریخ اندیشه و عمل تربیتی در اسلام و ایران (۲ واحد)

کلیاتی درباره ساختار کلی محتوای درس

با توجه به حجم نسبتاً زیاد در نظر گرفته شده برای سرفصلهای این درس، ضروری است مدیریت مناسبی نسبت به توزیع جلسات درسی انجام گیرد تا محتوای ارائه شده بر یک سرفصل متمرکز نبوده و از تناسب برخوردار باشد.

منابع متناسب با هر بخش از سرفصلها / حوزه‌های محتوایی درس

سرفصل / حوزه محتوایی	منابع قابل استفاده	توضیحات
۱ تاریخ تعلیم و تربیت در ایران باستان	<p>– کتاب «تاریخ آموزش و پرورش در اسلام و ایران»، فصل اول: تاریخ آموزش و پرورش در ایران پیش از اسلام، منوچهر وکیلان، تهران: دانشگاه پیام‌نور، ۱۳۸۱.</p> <p>– کتاب «تاریخ آموزش و پرورش ایران»، فصل دوم: آموزش و پرورش ایران قبل از اسلام، کمال درآنی، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۹۱.</p>	فصول معرفی شده از این دو کتاب مهم‌ترین مباحث مرتبط با تاریخ تعلیم و تربیت در دوره باستان را به زبانی روان ارائه نموده‌اند و استاد می‌تواند به انتخاب خود، یکی از این دو فصل را به عنوان متن درسی این بخش از سرفصلها به دانشجومعلم‌ان معرفی کند.
۲ تاریخ تعلیم و تربیت در جهان اسلام	<p>– کتاب «تاریخ آموزش در اسلام»، فصول ۴ تا ۹، حسن حسین‌زاده شانه‌چی، قم: انتشارات بین‌المللی المصطفی، ۱۳۸۸.</p>	فصول معرفی شده به شیوه‌ای آموزشی و روان در ضمن محورهای همچون «مکان‌های آموزش»، «برنامه‌های آموزشی»، «معلم‌ان و استادان» و «محصلان و روش‌های تحصیلی» به مهم‌ترین مباحث تاریخ آموزش و پرورش در تمدن اسلامی می‌پردازد و می‌تواند به عنوان متن درسی این بخش از سرفصلها به دانشجومعلم‌ان معرفی گردد.

		<p>- کتاب «تاریخ آموزش در اسلام (از آغاز تا فروپاشی ایوبیان در مصر»، احمد شلبی، ترجمه محمد حسین ساکت، تهران: نشر نگاه معاصر، ۱۳۸۷ (ویراست دوم).</p> <p>- کتاب «تاریخ دانشگاه‌های بزرگ اسلامی»، عبدالرحیم غنیمه، ترجمه نورالله کسایی، تهران: نشر یزدان، ۱۳۶۴.</p> <p>- کتاب «نهاد آموزش اسلامی»، منیرالدین احمد، ترجمه محمد حسین ساکت، تهران: نشر نگاه معاصر، ۱۳۸۴.</p> <p>- کتاب «مدارس نظامیه و تأثیر علمی و اجتماعی آن»، نورالله کسایی، تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۳.</p>
۳	دیدگاه‌های تربیتی اندیشمندان مسلمان	<p>- کتاب «مربیان بزرگ مسلمان»، بهروز رفیعی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سمت، ۱۳۹۲.</p>
		<p>این کتاب تلخیصی است از مجموعه پنج جلدی «آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن» که به خلاصه‌ای از مهم‌ترین مبانی و آرای تربیتی هجده اندیشمند مسلمان می‌پردازد. با توجه به محدودیت جلسات درس، استاد می‌تواند دیدگاه‌های برخی اندیشمندان را برای ارائه گزینش نماید. همچنین با توجه به روانی متن کتاب، می‌توان از آن به عنوان منبع مطالعاتی خودخوان استفاده نموده یا ارائه مطالب این را به دانشجومعلمان واگذار نماید.</p> <p>این متن به برخی از مهم‌ترین مباحث تربیتی مطرح شده از جانب اندیشمندان مسلمان (همانند ویژگی‌های روانی کودک، تکوین عادت در کودک و مسائل و شیوه‌های آن و عوامل تربیت) پرداخته و بر خلاف متن پیشین که دیدگاه هر اندیشمندی را به صورت مجزا آورده است، به صورت موضوعی به بررسی آرای اندیشمندان مختلف حول یک محور واحد پرداخته است.</p> <p>با توجه به دو شیوه متفاوت این منبع و منبع پیشین در پرداختن به</p>

		دیدگاه‌های تربیتی اندیشمندان مسلمان، استاد می‌تواند با توجه به شرایط یکی از روش‌ها را برای این بخش از سرفصلها انتخاب کند.
۴	تاریخ آموزش و پرورش مدرن در ایران	<p>– کتاب «تاریخ آموزش و پرورش در اسلام و ایران»، فصل چهارم: نظام رسمی آموزش و پرورش، منوچهر وکیلان، تهران: دانشگاه پیام‌نور، ۱۳۸۱.</p> <p>– کتاب «تاریخ آموزش و پرورش ایران»، فصل چهارم: نظام آموزش و پرورش جدید در ایران، کمال درآنی، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۹۱.</p>
		<p>این مقاله می‌کوشد با نگاهی تاریخی به تحلیل ماهیت نظام آموزشی ایران پس از دوره مدرن‌سازی بپردازد. محتوای مقاله می‌تواند زمینه‌ی مناسبی برای تأمل و گفتگو درباره‌ی هویت نظام آموزش رسمی در ایران و زمینه‌یابی هرگونه اصلاح ساختاری و بنیادین در آن باشد.</p>

منابعی برای پژوهش و مطالعه بیشتر

* تاریخ آموزش و پرورش در تمدن اسلامی

- تاریخ سرچشمه‌های اسلامی آموزش و پرورش غرب، مهدی نخستین، ترجمه عبدالله ظهیری، مشهد: به‌نشر، ۱۳۶۷.
- تاریخ تعلیم و تربیت شیعه امامیه از زمان امام صادق (ع) تا شیخ طوسی، عبدالله دخیل الفیاض، ترجمه علی مطوری، اهواز: دانشگاه شهید چمران، ۱۳۸۸.
- تاریخ تعلیم و تربیت در اسلام، محمد داغ و شیدا ویمن، ترجمه علی اصغر کوشافر، تبریز: دانشگاه تبریز، ۱۳۶۹.

- بیت‌الحکمه و نقش آن در تحول علوم و پیشرفت تمدن اسلامی، سید ابوتراب سیاهپوش، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۰.
- وقفنامه ربع رشیدی، به اهتمام ایرج افشار، مجتبی مینوی، فرهاد دیرنگ، تهران: اسوه، ۱۳۹۳.
- بررسی روش اداری و آموزشی ربع رشیدی، محمد مهدی بروشکی، مشهد: به‌نشر، ۱۳۸۳.
- مدارس و دانشگاه های اسلامی و غربی در قرون وسطی، کریم مجتهدی و همکاران، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۹.

* آرای تربیتی اندیشمندان مسلمان

- سیر آرای تربیتی در تمدن اسلامی، ماجد عرسان کیلانی، ترجمه: بهروز رفیعی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۴.
- مکتب‌ها و گرایش‌های تربیتی در تمدن اسلامی، سعید اسماعیل علی و محمد جواد رضا، ترجمه بهروز رفیعی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سمت، ۱۳۸۴.
- آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن ج ۱، (جاحظ، ابن سحنون و...)، محمد فتحعلی خانی و همکاران قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۰.
- آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن ج ۲، (مسکویه، سهرودی و...) محمد بهشتی و همکاران، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۰.
- آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن ج ۳ (امام محمد غزالی)، بهروز رفیعی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۲.
- آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن ج ۴ (سعدی، ابن خلدون و...)، محمد بهشتی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۰.
- آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن ج ۵ (فیض کاشانی)، محمد بهشتی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۴.
- فارابی و تعلیم و تربیت، محمدحسن میرزامحمدی، تهران: یسطرون، ۱۳۸۴.
- تعلیم و تربیت در اندیشه بوعلی سینا، کاظم کاهانی مقدم، مشهد: صبرا، ۱۳۸۶.
- اصول تعلیم و تربیت، از منظر ابونصر فارابی، ابن مسکویه، بوعلی سینا، لیلا کوشنده، تبریز: یاس نبی، ۱۳۸۳.
- فلسفه تعلیم و تربیت مشاء (دو جلد)، محمد داودی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۴.
- فلسفه تعلیم و تربیت اشراق (دو جلد)، محمد بهشتی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۴.

* آموزش و پرورش در ایران (باستان، دوره مدرن‌شدگی تا کنون)

- تاریخ فرهنگ ایران، عیسی صدیق، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ پنجم، ۱۳۴۹.
- تاریخ آموزش و پرورش ایران: با تأکید بر تحولات تربیتی دوره معاصر، احمد آقازاده و محمد آرمنند، تهران: سمت، ۱۳۹۲.
- آموزش، دین و گفتمان اصلاح فرهنگی در دوران قاجار، مونیکا رینگر، ترجمه: مهدی حقیقت خواه، چاپ دوم، تهران: انتشارات ققنوس، ۱۳۸۵.
- نقش جریان روشنفکری در سکولاریسم تربیتی، جمیله علم‌الهدی، تهران: بنیاد فرهنگ و اندیشه معاصر، ۱۳۸۰.
- جریان های فکری تأثیرگذار در «تربیت» معاصر ایران، جمیله علم‌الهدی، مجله کتاب نقد، بهار ۱۳۸۱، ش ۲۲.
- سیر فرهنگ و تاریخ تعلیم و تربیت در ایران و اروپا، مرتضی راوندی، تهران: نگاه، ۱۳۸۳.
- دارالفنون: گفتاری در هویت دارالفنون و جایگاه آن در تاریخ معاصر ایران، مهدی اشراقی، تهران: وزارت آموزش و پرورش پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۸۴.
- سیاحت‌نامه ابراهیم بیک: بیانیه جنبش مشروطه‌خواهی در ایران، کتاب مجموعه مقاله بزرگداشت یکصدمین سال مشروطیت ایران، محمدعلی اکبری، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۵.
- یادگار عمر، عیسی صدیق اعلم، تهران: شرکت سهامی طبع کتاب، ۱۳۴۰.
- سوانح عمر، شمس الدین رشیدی، تهران: نشر تاریخ ایران، ۱۳۶۲.
- حیات یحیی، یحیی دولت‌آبادی، تهران: انتشارات عطار و فردوسی، ج ۱، چاپ چهارم، ۱۳۶۲.
- مدارس جدید در دوره قاجاریه؛ بانیان و پیشروان، اقبال قاسمی پویا، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۷.
- از مکتب‌خانه تا مدرسه، علی سیدین، تهران: نشر علم، ۱۳۹۱.
- نخستین مدرسه‌ها: مدرسه علمیه؛ نخستین دبیرستان ایران، اسفندیار معتمدی، ۱۳۸۴.
- تاریخ مؤسسات تمدنی جدید در ایران، حسین محبوبی اردکانی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ سوم، ۱۳۷۸.
- تاریخ بیداری ایران، حسین مختاری، تهران، ۱۳۳۶.
- سازمان پرورش افکار، بابک دریگی، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۲.
- مدارس اسلامی در دوره ی پهلوی دوم- ناهید روشن نهاد- تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۴.

- روشنگران تاریکی ها- خاطرات و زندگی نامه ی خود نوشت مرحوم جبار باغچه بان و همسرش صفیه ی میربابایی، تهران: موسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان، ۱۳۸۹.
- جامعه تعلیمات اسلامی؛ آیه الله شیخ عباسعلی اسلامی و نقش ایشان در انقلاب اسلامی، حمید کرمی پور، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۰.
- یادنامه استاد علامه کرباسچیان؛ مجموعه مقالات به مناسبت بزرگداشت پنجاهمین سال تأسیس مدرسه علوی، مرکز تدوین و نشر آثار علامه کرباسچیان، تهران: آفاق، ۱۳۸۶.
- جستجو در راه ها و روش های تربیت: تجربیات مدرسه فرهاد، توران میرهادی، تهران: انتشارات آگاه، ۱۳۷۶.
- بررسی تاریخچه و وضعیت موجود نظام برنامه ریزی درسی در ایران، نعمت الله موسی پور، دبرخانه طرح تولید برنامه درسی ملی، اسفند ۱۳۸۷.
- بررسی تاریخ تحولات کتاب های درسی مدارس در ایران، اسفندیار معتمدی، پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، تابستان ۱۳۹۱، ش ۲۵.
- کتاب های درسی در ایران از تأسیس دارالفنون تا انقلاب اسلامی، اسفندیار معتمدی، تاریخ معاصر، ۱۳۸۲، ش ۲۷.
- آموزش و پرورش ایران در صد سال گذشته، احمد صافی، رشد آموزش راهنمایی تحصیلی، آبان ۱۳۹۱، دوره ۱۸، ش ۲.